

De oprichting van de R.K. HBS in Oosterhout. Een regionale schoolstrijd tussen Dongen en Oosterhout

door

BERT OUDENHOVEN

Inleiding

Het Mgr. Frenckencollege in Oosterhout bestaat 7 september 2003 vijftig jaar. Aan de oprichting van de school in 1953 ging een zeven jaren durende strijd vooraf tussen de gemeenten Dongen en Oosterhout over de vraag waar een middelbare school voor de noordwestelijke hoek van de provincie zou moeten worden gevestigd. Het vijftigjarig bestaan van de school lijkt mij een goede gelegenheid om in dit artikel terug te kijken op deze jaren en een eresaluut te brengen aan de personen die zich met grote vasthoudendheid hebben ingezet voor het verkrijgen van middelbaar onderwijs in Oosterhout en omstreken. Met name moeten worden genoemd burgemeester F.A.J. van Oers en gemeentesecretaris J.M.L.E. de Kroon.

1. Het huidige Mgr. Frencken College.

Toen het gemeentebestuur van Dongen in oktober 1946 van de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant' (OMO) het groene licht kreeg om een hbs op te richten en vervolgens stappen ondernam om met ingang van 1 september 1947 ook daadwerkelijk over te gaan tot stichting van een r.k. hbs voor jongens te Dongen, voelde de gemeente Oosterhout zich te kort gedaan en meende op goede gronden het besluit van OMO te moeten aanvechten.¹

In de eerste fase van dit merkwaardige conflict probeerde het Oosterhoutse bestuur, uitgaande van de centrale ligging van de plaats in de regio, de school in zijn gemeente geplaatst te krijgen. Hoewel het standpunt van de gemeente Oosterhout in toenemende mate steun kreeg van de betrokken instanties, liepen deze pogingen steeds weer vast op de starre houding van zowel het Dongense schoolbestuur als het bestuur van de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant'. Uiteindelijk bleef er voor het gemeentebestuur van Oosterhout maar één mogelijkheid over: met behulp van de broeders van Huijbergen ging het in 1953 over tot de stichting van een eigen hbs. Dit bracht grote onrust teweeg onder de Dongense leraren, die zich in hun bestaan bedreigd voelden. Zij zagen vooral de broeders van Huijbergen als de grote boosdoeners en probeerden eerst via overleg met het bestuur in Oosterhout en later via acties in de R.K. Lerarenvereniging 'St. Bonaventura' van de hbs te Oosterhout een lekenschool te maken onder leiding van de directeur en leraren van de hbs te Dongen. De broeders zouden in hun concept slechts ingezet worden indien bepaalde vacatures niet opgevuld konden worden. Zij werden op deze manier in staat gesteld de noodzakelijke ervaring op te doen om ook in het middelbaar onderwijs les te geven. De twijfels, die men in Dongen blijkbaar had over de mogelijkheden van broeders om naast hun werk in het lager onderwijs ook verantwoord onderwijs te kunnen geven in het middelbaar onderwijs, leefden in die tijd vrij algemeen. Dit blijkt wel uit de reactie van een pater Jezuiet toen hij hoorde dat in Oosterhout broeders les gaven aan een middelbare school: *Als broeders daartoe in staat zijn, dan hadden ze het zo goed pater kunnen worden.*² Het Oosterhoutse schoolbestuur was niet van plan om de broeders hun ontslag te geven; het had de toekomst van de school stevig verbonden met de broeders van Huijbergen en dat zou zo blijven.

In deze controverse speelde de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant', een belangrijke rol. De vereniging, die in 1916 werd opgericht om de provincie Noord-Brabant naast het al bestaande openbare middelbare onderwijs te voorzien van een goed netwerk van katholieke middelbare scholen, wilde na de Tweede Wereldoorlog ook op het platteland de witte plekken op het gebied van het katholiek middelbaar onderwijs in Noord-Brabant invullen.³

Voor de Eerste Wereldoorlog telde de provincie Noord-Brabant naast zes openbare hogere burgerscholen, in Tilburg (1866), Helmond (1866), Breda (1867), Den Bosch (1867), Bergen op Zoom (1882) en Eindhoven (1910) en twee stedelijke gymnasia in Breda en Den Bosch, slechts twee instellingen voor katholiek voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs, namelijk het Odulphuslyceum in Tilburg (1899) en het Augustinianum in Eindhoven (1901). Beide scholen waren uitsluitend toegankelijk voor jongens.⁴

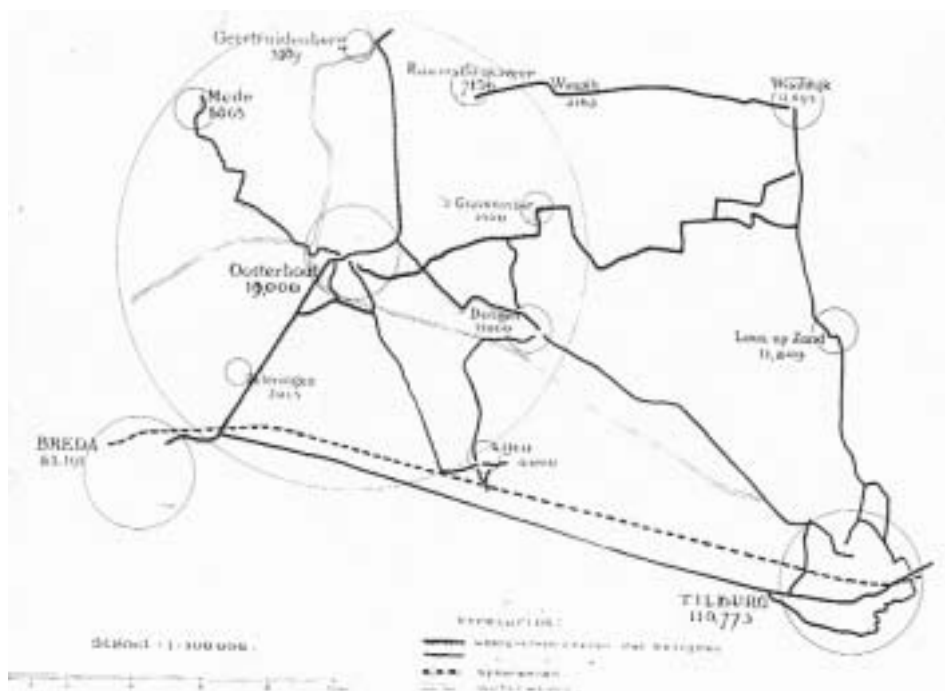
In deze situatie bracht OMO in de jaren na 1916 verandering. De vereniging

2. Mgr. Franciscus Frencken, 1886-1946.

ging voortvarend van start en stichtte binnen enkele jaren negen katholieke middelbare scholen: in 1916 het huidige Mollerlyceum te Bergen op Zoom en het Dr. Mollercollege te Waalwijk, in 1917 het Jorislyceum voor jongens en in 1919 het Catharinalyceum voor meisjes in Eindhoven, in 1918 het Janslyceum voor jongens en het Marialyceum voor meisjes in Den Bosch en in Helmond het Aloysiuslyceum en ten slotte in 1919 het Norbertuslyceum voor jongens en het Gertrudislyceum voor meisjes in Roosendaal. Daarmee was voor de steden, de zogenaamde Brabantse stedenrug, een redelijk aantal katholieke middelbare scholen in Noord-Brabant gerealiseerd. OMO was in drie jaar uitgegroeid tot het grootste particuliere schoolbestuur in Nederland. De Stopwet van 1924 verhinderde tot na de Tweede Wereldoorlog een verdere uitbreiding van het aantal katholieke scholen. De overheid verbond in deze bezuinigingswet de subsidiering van nieuwe scholen aan zodanig strikte voorwaarden dat het stichten van middelbare scholen nagenoeg onmogelijk was.⁵

Het zou tot na de Tweede Wereldoorlog duren voor de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs' een nieuwe reeks scholen in de provincie zou openen. Ditmaal niet in de steden maar op het platteland. De industrialisatie op het platteland maakte de oprichting van streekscholen in een bepaalde regio noodzakelijk. Meestal gebeurde dit op initiatief van de besturen van bepaalde gemeenten in de betreffende streek. Voor een streekschool in het noordwesten van de provincie meenden zowel Dongen als Oosterhout in aanmerking te komen.⁶ Beide plaatsen dachten goede argumenten te hebben om OMO te verzoeken een middelbare school in hun gemeente te vestigen. Van de aanvang af wilde Dongen een school voor de industriekern Dongen en Rijen, eventueel met leerlingen uit Oosterhout. Oosterhout daarentegen mikte op een streekschool voor de gehele streek ten noordwesten van de lijn Breda-Tilburg, voor de gemeenten Made en Drimmelen, Geertruidenberg, Raamsdonk(sveer), Oosterhout, Dongen en Rijen. Deze gemeenten bezaten een goede busverbinding met Oosterhout en lagen op een afstand van zeven km of min-

3. Kaartje van het noordwestelijk deel van Noord-Brabant. Overzicht van de geografische situatie en de bevolkingsaantallen omstreeks 1946/47. (NB. vgl. bijschrift 7).

der van Oosterhout, het centrum van de streek. De strijd tussen beide gemeenten werd met alle mogelijke middelen gevoerd en zou tot enkele jaren na de stichting van een eigen school in Oosterhout voortduren. De meningsverschillen tussen de gemeente Oosterhout, gesteund door de gemeenten Made en Drimmelen, Raamsdonk en Geertruidenberg, aan de ene kant en de gemeente Dongen en OMO aan de andere kant liepen tenslotte zo hoog op dat het gemeentebestuur van Oosterhout besloot een eigen r.k. hbs voor jongens in Oosterhout onder een eigen schoolbestuur, los van de vereniging ‘Ons Middelbaar Onderwijs’, op te richten.⁷

De aanloop naar de r.k. hbs in Dongen, de jaren 1946/1947

Op 25 juli 1946 nodigden Burgemeester en Wethouders van Dongen een groot aantal notabelen uit Dongen en Rijen uit voor een bespreking op 1 augustus 1946 over de vraag, of de tijd nog niet was aangebroken *in deze gemeente over te gaan tot stichting eener R.K. HBS voor jongens, gepaard al of niet met een 3-jarige Middelbare Handelsschool*. Het openen van een middelbare school in Dongen werd *mede van groot belang geacht voor het aangrenzende kerkdorp Rijen*, vandaar dat de uitnodiging ook gericht was *tot eenige heeren aldaar*.⁸ Gezien de latere ontwikkelingen en de plaats die Oosterhout in de regio innam, is het vreemd, dat niemand uit Oosterhout voor deze

4. Burgemeester dr. J.C.M. Sweens van Dongen, zittend uiterst rechts.

vergadering uitgenodigd werd. Kennelijk werd deelname aan het overleg op dat tijdstip niet wenselijk en niet noodzakelijk geacht. Dit is des te merkwaardiger, omdat de burgemeester van Dongen zijn gemeente bij zijn aanvraag om een katholieke middelbare school bij OMO presenteerde als het middelpunt van de driehoek Rijen-Dongen-Oosterhout.⁹ Oosterhout kwam voor Dongen en OMO pas in beeld, toen vanuit die gemeente heftig geprotesteerd werd tegen het feit dat bij de vestiging van een katholieke middelbare school in het noordwestelijk deel van de provincie onvoldoende onderzocht was of Dongen wel de gunstigste plaats was voor een katholieke streekschool in de streek, die de gemeenten Made, Geertruidenberg, Oosterhout, Raamsdonk, Dongen en Rijen omvatte.

Burgemeester dr. J.C.M. Sweens van Dongen bleek al het nodige voorwerk te hebben verricht. Tijdens de vergadering deelde hij mee, dat hij met diverse instanties contact had opgenomen over de eventuele vestiging van een r.k. hbs, onder meer met de secretaris van de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant', de heer H.J.F. van Hoof. Over de vraag of een middelbare school in Dongen wenselijk en noodzakelijk was, hoefden volgens Sweens geen woorden meer vuil gemaakt te worden, immers *de voordeelen eener zoodanige inrichting voor de begaafde jongens wier ouders financieel niet in staat zijn M.O. te laten volgen en de verheffing van de gemeente in haar geheel in een hoogere cultureele klasse zijn op zich reeds motieven voldoende om die wen-*

schelijkheid aan te toonen.¹⁰ Hij wilde alleen de problemen bespreken, die zich zouden kunnen voordoen bij de oprichting van een middelbare school. Hij dacht hierbij vooral aan het te verwachten aantal leerlingen, de huisvesting, de financiering etc. Aan het slot van de vergadering werd een commissie van voorbereiding samengesteld, bestaande uit de heren dr. J.C.M. Sweens, burgemeester van Dongen en tevens voorzitter van de commissie, notaris P.J. Buysrogge secretaris, deken A. Hoevenaars, wethouder J.A. Verharen, het schoolhoofd F.H. van Rie uit Rijen, Br. Frumentius, L. Uijtendaal uit Rijen, A. Ligtenberg, J. van Gorp en dr. G.J.J. Heintjes.¹¹

Er werd ook al gedacht aan de oprichting van een convict door de broeders van huize 'Glorieux', als het aantal aanmeldingen uit Dongen en Rijen onverhoopt mocht tegenvallen. Het eventueel toelaten van meisjes was afhankelijk van de toestemming van de bisschop en zou slechts *als uiterste middel kunnen worden toegestaan, indien de hbs in haar bestaan zou worden bedreigd*.¹² Het aantal leerlingen werd geschat op 18 uit Dongen en 15 uit Rijen, volgens de secretaris van OMO meer dan voldoende om met een school te starten. Bij het bepalen van het aantal leerlingen werd geen rekening gehouden met leerlingen uit Oosterhout, verreweg de grootste gemeente in de regio Noordwest-Brabant. Ook over het deelnemen van Oosterhout aan de voorbereidingscommissie werd met geen woord gesproken. De conclusie kan dan ook niet anders zijn dan dat Sweens streefde naar een middelbare school in Dongen, die bestemd was voor leerlingen uit Dongen en Rijen.

De commissie ging voortvarend van start en besprak de plannen met de minister van Onderwijs, de heer dr. J.J. Gielen, de secretaris van OMO en de inspecteur van het Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant, de heer M. van der Weyst. Pas in haar tweede vergadering op 10 oktober besloot de commissie contact op te nemen met de gemeente Oosterhout *om het aantal geschikte leerlingen op te voeren*.¹³ Ook bij deze gelegenheid werd niet gesproken over het plegen van overleg met Oosterhout of over een daadwerkelijke deelname van deze gemeente in de commissie van voorbereiding.

In de vergadering van het OMO-bestuur van 28 oktober 1946 – en niet 1947 zoals bij Hoogbergen op pagina 201 abusievelijk vermeld wordt¹⁴ – kregen burgemeester Sweens en deken Hoevenaars van Dongen de gelegenheid om hun plannen voor de stichting van een r.k. hbs in Dongen toe te lichten. Volgens de delegatie had Dongen als industrieel centrum met op dat moment ongeveer 11.500 inwoners dringend behoefte aan een inrichting voor middelbaar onderwijs. Dit bleek onder meer uit het feit dat een groot aantal leerlingen uit Dongen al middelbaar onderwijs volgde aan internaten, hetgeen van de ouders zware financiële offers vroeg. Bovendien hadden deze internaten steeds minder mogelijkheden om nieuwe leerlingen op te nemen. De scholen in Breda en Tilburg, waar ook leerlingen uit Dongen onderwijs volgden, waren eveneens overbelast. Als laatste punt bracht Sweens naar voren dat een hbs meer dan noodzakelijk was sinds de Rijksvakschool voor schoenmakers en leerlooiers te Waalwijk van leerlingen tenminste een driejarige hbs of een mulo b diploma eiste.¹⁵

Het aantal leerlingen bij een start in september 1947 werd geschat op 35 leerlingen: 25 uit Dongen en 10 uit Rijen. Met de gemeente Oosterhout was nog geen

overleg geweest, maar *op advies van de heer Voorzitter zal de Burgemeester zo spoedig mogelijk met de gemeente Oosterhout nader in contact treden.*¹⁶ Wat de uitkomst van dit overleg ook mocht zijn, Dongen was en bleef naar de mening van Sweens hoe dan ook vanwege zijn centrale ligging tussen Gilze-Rijen en Oosterhout in de geschiktste plaats voor de vestiging van een katholieke hbs. Verder was een voorlopige huisvesting inmiddels geregeld dank zij de broeders van Overdonk, die bereid waren een klaslokaal, een gymnastiekzaal en een tekenzaal ter beschikking te stellen. Tenslotte stelde Sweens een stevige subsidie van de gemeente Dongen in het vooruitzicht: *hij liet o.m. doorschemeren dat de Raad wel geen bezwaar zal maken tegen een subsidie van f 10.000,-.*¹⁷

Na het vertrek van de Dongense delegatie besloot het bestuur van OMO *na ampele besprekingen* een aanvraag om goedkeuring bij het ministerie van onderwijs in te dienen. De goede persoonlijke verhoudingen van de burgemeester van Dongen met de verantwoordelijke autoriteiten zullen ongetwijfeld een belangrijke factor zijn geweest bij dit (te) snelle besluit. Hoogbergen zegt hierover dat Sweens als oud-lid van de Tweede Kamer bij minister Gielen kon binnenlopen en ook een goede (politieke) vriend was van de voorzitter van OMO, de heer mr. F.G.C.J.M. Teulings, de latere minister van binnenlandse zaken.¹⁸ Uit de stukken blijkt in ieder geval dat hij een goede en persoonlijke vriend was van de voorzitter van OMO en dat de toenmalige minister van O. K. en W., dr. J.J. Gielen, tot zijn benoeming als minister van O. K. en W. lid was van het bestuur van OMO.

Op 12 november 1946 diende OMO een schriftelijk verzoek in bij het ministerie van O. K. en W. om de oprichting van een r.k. hbs te Dongen per 1 september 1947 goed te keuren. De argumenten, die OMO voor het verkrijgen van de goedkeuring naar voren bracht, kwamen overeen met de eerder door Dongen genoemde motieven. In de brief noemde OMO terloops Oosterhout en meende, *hoewel met de gemeente Oosterhout terzake nog geen overleg werd gepleegd*, dat er uit deze gemeente een zeker aantal leerlingen kon worden verwacht.¹⁹ Uit een brief van 25 november 1946 van B. en W. van Dongen aan de gemeenteraad blijken de gemeentebesturen van Dongen en Oosterhout nog steeds geen enkel contact met elkaar te hebben gehad over de plannen van Dongen.²⁰

De eerste stappen van Oosterhout, de jaren 1946-1947

Inmiddels had ook het gemeentebestuur van Oosterhout, al of niet bekend met de Dongense acties, initiatieven ontplooid voor de vestiging van een of andere vorm van middelbaar onderwijs in zijn gemeente. Op 20 november 1946 schreef burgemeester F.A.J. van Oers een brief aan de hoofden der scholen met het verzoek te inventariseren *hoeveel oud-leerlingen van Uw school momenteel een inrichting van erkend Middelbaar of Voorbereidend Hoger Ondewijs bezoeken* en aan welke inrichting. Het resultaat van de enquête was 47 jongens, van wie 19 in Breda, 9 in Tilburg en de rest verspreid over het land, en 12 meisjes.²¹ Aanvankelijk leek Oosterhout plannen te hebben voor een katholiek lyceum. Op 2 december 1946 stuurde burgemeester Van Oers *een schrijven van den Zeereerwaarde Heer A.C.J. Commissaris, Pastoor der H. Hartparochie en voorzitter van de Cultureele Afdeling van de Stichting 'Ostraholtum' te*

5. F.A.J. van Oers, burgemeester van Oosterhout van 1945 tot 1961.

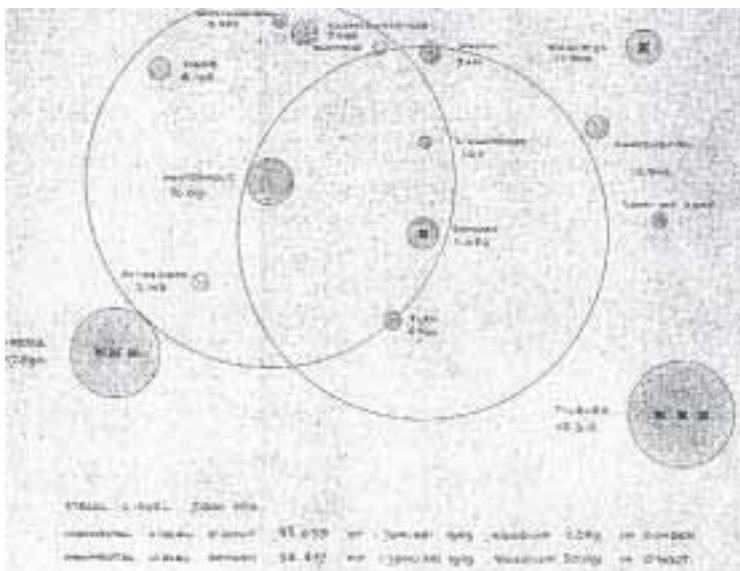

6. J.M.L.E. de Kroon,
van 1946 tot 1981
gemeentesecretaris van Oosterhout.

Oosterhout met betrekking tot de stichting van een Katholiek Lyceum te Oosterhout naar de pater Provinciaal der Priesters van het H. Hart te Liesbosch.²² De stichting 'Ostraholtum' was, zo blijkt later, al sinds de bevrijding in Oosterhout actief *ten behoeve van de behartiging van de culturele, economische en sociale belangen van Oosterhout en van hare ingezetenen.*²³ Het plan om een katholiek lyceum in Oosterhout te vestigen werd op verzoek van de bisschop van Breda spoedig verlaten, zoals blijkt uit een brief van 6 december 1946 van B. en W. van Oosterhout, die gericht was aan mgr. Baeten, de minister van onderwijs, de Commissaris der Koningin in Noord-Brabant, de heer M. van der Weijst, inspecteur Middelbaar Onderwijs, en de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs' te Tilburg. Hierin verklaarde het gemeentebestuur, dat het al voor de oorlog bezig was geweest met de eventuele oprichting van een katholieke hbs te Oosterhout. De oorlogsjaren hadden de realisering van de plannen verhinderd en *de met de bevrijding om een onmiddellijke oplossing roepende bestuursproblemen dragen de schuld dat wij eerst thans het Oosterhoutse plan voordragen om tot de stichting van een Kath. HBS te komen.*²⁴ De brief ging vergezeld van een memorandum van de stichting 'Ostraholtum'. Zowel in de brief als in het memorandum werden de motieven voor een hbs in Oosterhout breed uitgemeten. Oosterhout streefde, anders dan Dongen, naar een streekschool en wierp zich daarmee op als behartiger van de belangen van *de meer dan 50.000 inwoners tellende kring Oosterhout*, het gebied dat zich binnen een straal van zeven km uitstrekte rond Oosterhout. Deze kring eindigde in het noorden aan de Amer en de Bergsche Maas, in het oosten aan het vrijwel onbewoonde gebied vlak ten oosten van Dongen en in het zuiden aan het vliegveld Gilze-Rijen. Zowel de wenselijkheid van een middelbare school in deze kring als de vestiging ervan in Oosterhout lagen volgens het memorandum voor de hand. Immers, met zijn meer dan 19 000 inwoners was Oosterhout niet alleen de volkrijkste gemeente in de kring, maar het zou met een jaarlijkse aanwas van meer dan 400 personen in 1949 zeker het aantal van 20.000 overschrijden. Vervolgens was Oosterhout het geografisch middelpunt in de binnen een straal van zeven km liggende gemeenten Made, Geertruidenberg, Raamsdonk(sveer), 's-Gravenmoer, Dongen en Rijen. Met deze plaatsen had Oosterhout uitstekende busverbindingen. Als de school in een andere plaats dan Oosterhout gevestigd zou worden dan zou dat voor leerlingen uit de gemeenten, die in het tegenover liggende deel van de cirkel lagen, geen uitkomst brengen. En tenslotte bezat Oosterhout het grootste aantal leerlingen op middelbare schoolinrichtingen, namelijk 51, terwijl in de op Oosterhout volgende gemeente, namelijk Dongen, slechts 23 leerlingen elders middelbaar onderwijs volgden.²⁵

Uit deze brief van 6 december bleek dat het Oosterhoutse gemeentebestuur op de hoogte was van de stappen die Dongen ondernomen had. Het was echter van mening dat oprichting van een hbs in Dongen geen oplossing zou brengen voor de studerende jeugd van de gemeente Made en in mindere mate ook voor die van de gemeenten Geertruidenberg en Raamsdonksveer. Deze dorpskernen hadden bovendien *sinds historische tijden in Oosterhout hun natuurlijk en geografisch centrum gezien voor hun culturele, hun handels- en nijverheidsbelangen.*

Het streven van Oosterhout naar een streekschool, die het gebied buiten dat der middelbare scholen te Breda, Tilburg en Waalwijk van middelbaar onderwijs kon voorzien, was om meerdere redenen goed gezien en leek zijn aanspraken, objectief

7. Vergelijking van de kring Oosterhout en de kring Dongen in het noordwestelijk deel van Noord-Brabant.

beschouwd, te versterken. De gemeente Dongen beperkte haar aanvraag tot een school in en voor Dongen, aangevuld met leerlingen uit Rijen. Deelname van Oosterhout kwam pas aan de orde, toen bepaalde instanties tot overleg met Oosterhout adviseerden en nadat er een zekere dreiging uitging van de initiatieven van Oosterhout. Tegenover het solistische optreden van Dongen wist Oosterhout vanaf het begin een hecht bondgenootschap te plaatsen met de gemeenten Made, Geertruidenberg en Raamsdonk. Aan de voorzitter van OMO stuurde burgemeester Van Oers op 13 december een persoonlijke brief vergezeld van een afschrift van de brief van 6 december met het verzoek aandacht te willen schenken aan de eventuele stichting van een katholieke hbs te Oosterhout.²⁶

Het conflict tussen beide gemeenten over de vraag waar een r.k. hbs voor jongens moest worden gevestigd, was daarmee geboren. De strijd zou in de volgende jaren hoog oplopen en tot halverwege de jaren vijftig duren.

In de vergadering van 13 december 1946 deelde voorzitter Sweens de commissie van voorbereiding in Dongen mee, dat hij kort tevoren met de pastoors en burgemeester van Oosterhout had gesproken. Burgemeester Van Oers van Oosterhout verklaarde bij die gelegenheid onomwonden dat zijn gemeente al 1^{1/2} jaar bezig was met plannen om een lyceum in Oosterhout te stichten en zeker niet van zins was deze pogingen op te geven. Sweens trok hieruit de terechte conclusie dat van de zijde van Oosterhout geen steun te verwachten was voor een hbs in Dongen, althans zolang de pogingen van Oosterhout niet definitief waren vastgelopen.²⁷ Hij bleef vasthouden aan zijn standpunt dat Dongen met Rijen als industrieel centrum meer behoefte had aan middelbaar onderwijs dan Oosterhout, dat volgens hem voor dit soort onderwijs op Breda aangewezen was.²⁸ Dit laatste strookte bepaald niet met

zijn opmerking enkele maanden eerder gedaan. Toen immers gebruikte hij het feit dat Breda – en Tilburg – *overbelast* waren als argument voor de oprichting van een r.k. hbs te Dongen. Kennelijk gold de overbelasting van Tilburg en Breda wel voor Dongen en niet voor Oosterhout! Bovendien blijkt uit zijn mededelingen dat de gemeente Dongen nog steeds niet op de lijn zat van een streekschool in Dongen voor het hele gebied buiten Breda en Tilburg. En begrijpelijk, omdat in dat geval de gunstige ligging van Oosterhout in die regio de aanspraken van zijn gemeente op zijn minst ter discussie zou kunnen stellen.

In zijn antwoord op de brief van de gemeente Oosterhout constateerde de Commissaris van de Koningin, nadat hij contact met de inspecteur van het Middelbaar Onderwijs Van der Weijst had opgenomen, dat er inderdaad behoefte bestond aan een middelbare school in Oosterhout of Dongen. Hij was echter niet in staat steun te verlenen aan de stichting van een school, zolang nog niet definitief vaststond, waar de school gevestigd moest worden. Hij adviseerde Van Oers om op korte termijn contact op te nemen met het gemeentebestuur van Dongen, indien er althans nog geen overleg was geweest tussen de beide gemeenten.²⁹

Op 31 december 1946 liet het bestuur van OMO B. en W. van Oosterhout weten, dat het niet van plan was het oorspronkelijke besluit om in Dongen een school te stichten terug te draaien. Bij de behandeling van de aanvraag van Oosterhout en het memorandum van de stichting 'Ostraholtum' in de vergadering van 23 december werd duidelijk dat de positie van de OMO-school te Waalwijk een belangrijke rol speelde bij de keuze voor Dongen. Het bestuur vreesde namelijk dat, als er een school in Oosterhout geopend zou worden, veel leerlingen uit Raamsdonk en Geertruidenberg niet meer naar Waalwijk maar naar Oosterhout zouden gaan. Daarnaast waren in Waalwijk plannen om een Protestants Christelijke school op te richten, *waardoor wij ± 40 leerlingen zouden verliezen*.³⁰ Reden te meer voor het bestuur van OMO om onverkort vast te houden aan de beslissing van 28 oktober 1946 om de oprichting van een hbs te Dongen te bevorderen. Het bestuur plaatste zich volledig achter de argumenten die al eerder door Dongen naar voren waren gebracht en hield vast aan een school voor de driehoek Rijen-Dongen-Oosterhout. De kring Oosterhout, die in het memorandum werd voorgesteld, was naar de mening van het OMO-bestuur willekeurig getrokken. *Wil Oosterhout, buiten zijn relatie met Breda, in kringverband Middelbaar Onderwijs, dan is Dongen de centrum-gemeente en vormen Gilze-Rijen en Oosterhout onderdelen. Het gaat niet aan het voor te stellen of Made en Drimmelen (het land van de polderwerkers) achtergesteld zou worden, wanneer het middelpunt van de cirkel in Dongen zou komen te liggen*. OMO had kennelijk niet zo'n hoge pet op van het intellectuele reservoir van Made en Drimmelen, in elk geval onvoldoende om daarmee de vestiging van een middelbare school te rechtvaardigen in een kring met de gemeente Oosterhout als middelpunt.³¹

Begin 1947 was het meer dan duidelijk dat OMO er niets voor voelde ten koste van Dongen een hbs in Oosterhout te vestigen. Hoogste tijd voor de gemeenten Made en Drimmelen, Geertruidenberg en Raamsdonk om eveneens tot actie over te gaan. In aansluiting op het door de gemeente Oosterhout gedane verzoek aan de minister van O. K. en W. schreven de drie gemeenten een afzonderlijk verzoek aan de minister, waarin zij erop aandrongen een r.k. streekschool voor middelbaar onder-

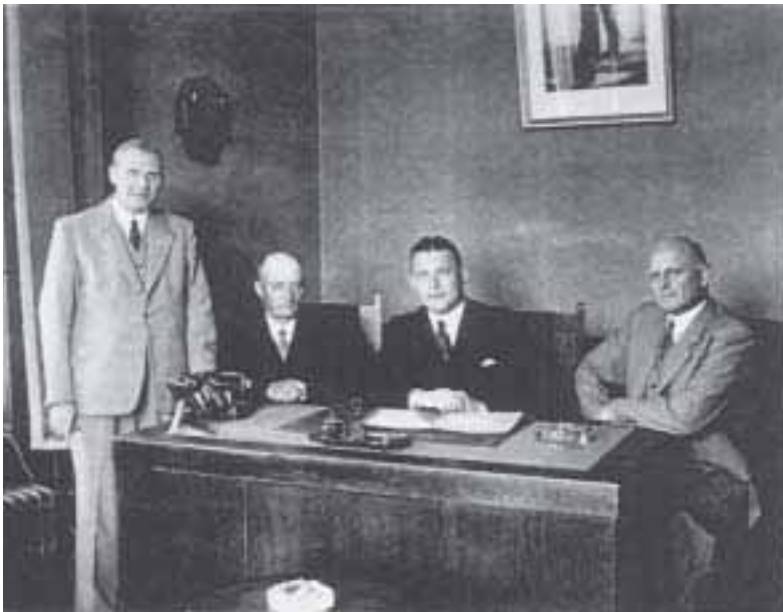

8. Burgemeester drs. A.J.T.W.F.M. Crul van Made en Drimmelen, links op de foto.

wijs niet in Dongen maar in Oosterhout te plaatsen. De gemeente Made c.a. was voor onderwijs en andere zaken al jaren gericht op de centra Oosterhout en Breda. Door het grote aantal leerlingen uit Breda zelf was het voor leerlingen uit de buitengemeenten niet gemakkelijk om op de scholen in Breda geplaatst te worden. Daar kwam nog bij dat *het bezoeken eener inrichting voor Middelbaar Onderwijs te Breda voor den kleinen burger, om niet te spreken van den begaafden leerling uit arbeidersmilieu finantieel zeer bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk moet worden geacht. Dit is ook ons inziens een der voornaamste redenen, dat vanuit de gemeente Made c.a. met een bevolking van rond 6000 zielen tot nu toe slechts een gering aantal leerlingen de instellingen voor Middelbaar Onderwijs volgden.*³² Slechts een school in de voor de streek centraal gelegen gemeente Oosterhout zou voor intelligente leerlingen een oplossing zijn. Een school in Dongen zou immers moeilijker en uitsluitend via Oosterhout te bereiken zijn.

Burgemeester drs. A.J.T.W.F.M. Crul van Made c.a. toonde zich terecht nogal in zijn wiek geschoten over de term 'het land der polderwerkers', waarmee het bestuur van OMO gemeend had zijn gemeente te moeten aanduiden. *Het is ons bekend, dat onze gemeente in sommige kringen wordt aangeduid als 'het land der polderwerkers', van waaruit men kennelijk niets goeds verwacht. Ik wil niet treden in het denigreerende, dat ten opzichte der arbeidersbevolking in deze uitdrukking is gelegen, doch men vergeet, dat zelfs in dit 'land der polderwerkers' ook andere standen bestaan, bevolkingsgroepen, waaruit zeker, indien de mogelijkheid daartoe op geldelijk gunstiger basis wordt opengesteld, leerlingen zullen komen om een middelbare opleiding te ontvangen.*³³

Ook Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Geertruidenberg en Raamsdonk schreven met nagenoeg dezelfde argumenten als Made een verzoek aan

9. J.H.M. Prinssen,
burgemeester van
Raamsdonk,
tweede van rechts.

de minister van O. K. en W. om een r.k. hbs in Oosterhout te openen. Geertruidenberg wees in dit verband op de te verwachten vestiging van een nieuwe elektrische centrale in de gemeente.³⁴

Burgemeester Sweens, kennelijk onder de indruk van de activiteiten van de vier samenwerkende gemeenten, schreef op 22 januari 1947 een brief aan voorzitter Teulings persoonlijk, waarin hij zich afvroeg of het niet wenselijk was afschrift van de brief van het bestuur van OMO van 31 december 1946 aan B. en W. van Oosterhout naar de minister van O. K. en W. te sturen. Het antwoord van Teulings op het verzoek is vooral interessant omdat hierin duidelijk de goede relatie tussen hem en Sweens tot uiting komt. Dit blijkt niet alleen uit de geruststellende en vertrouwelijke toon van de hele brief maar vooral uit de slotzin: *Tot slot geloof ik dus, dat Gij omtrent de houding van OMO in deze volkomen gerust kunt zijn. Met vriendelijke groet van huis tot huis, steeds gaarne t.t. Frans Teulings.*³⁵

De gemeente Oosterhout zette de druk op de verschillende autoriteiten intussen onverminderd voort. Eind februari 1947 stuurde B. en W. van Oosterhout een afschrift van de beslissing van OMO van 31 december en de reactie van de gemeente erop naar de minister van O. K. en W. Afschrift van beide brieven werden gestuurd naar de Commissaris van de Koningin, de inspecteur van het Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs en naar het lid van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, drs. A.J.L. van der Poel. De Commissaris van de Koningin werd ervan op de hoogte gebracht, dat *de Voorzitter van ons college een inleidende bespreking met de Burgemeester van Dongen heeft gehad.*³⁶ Van Oers bleef bij zijn opvatting dat het gemeentebestuur van Dongen de zaak zonder enig overleg had doorgezet en OMO tot een beslissing

ten gunste van Dongen had weten te bewegen. Hij erkende ten volle het recht van Dongen om zich in te zetten voor een *beoogd gemeentebelang*, maar meende te moeten betwijfelen of *de onderwerpelijke zaak objectief door het gemeentebestuur van Dongen en door OMO is bekeken*. Op basis van de naar voren gebrachte argumenten werd opnieuw de medewerking gevraagd voor *dit voor de gansche streek zoo belangrijke doel namelijk de vestiging van een katholieke middelbare streekschool te Oosterhout*.³⁷

In de brief aan het ministerie ging het Oosterhoutse gemeentebestuur uitvoerig in op het feit dat het bestuur van OMO ondanks een herhaald verzoek daartoe niet bereid was geweest om overleg te plegen met de Oosterhoutse autoriteiten. Het bestuur van OMO had zodoende zijn beslissing genomen zonder zich van de omstandigheden in de regio op de hoogte te stellen. De door OMO naar voren gebrachte en reeds bekende argumenten over samenstelling en grootte van de bevolking van beide gemeenten, het aantal leerlingen dat al middelbaar onderwijs genoot en de aanwezigheid van industrie werden stuk voor stuk bestreden, terwijl de streekfunctie van Oosterhout voor de omliggende gemeenten ook op ander gebied en de gunstige ligging van Oosterhout in de regio nogmaals werden benadrukt. Hierbij kregen de belangen van de gemeenten Geertruidenberg, Raamsdonk en Made een extra accent. In dit verband werden als nadelen van een vestiging van de hbs te Dongen genoemd, dat de randgemeenten Made, Geertruidenberg en Raamsdonk vanwege de grote afstand en het ontbreken van goede verbindingen geen leerlingen zouden leveren en vooral dat het *begaafde arbeiderskind* de dupe zou worden van de beslissing een school in Dongen te stichten, want *ook het begaafde arbeiderskind heeft recht op goed onderwijs*. OMO had aan dit laatste weinig of geen aandacht geschonken. Het gemeentebestuur van Oosterhout was ervan overtuigd – *de cijfers uit eigen gemeente en de wenschen der randgemeenten sterken ons daarin – dat de kring Oosterhout een meer dan voldoende schoolbevolking zal leveren en een bloeiend Middelbaar Onderwijsinstituut zal onderhouden*. Het argument dat het bestaan van de OMO-school in Waalwijk door het vestigen van een middelbare school in Oosterhout bedreigd zou worden, maakte op de Oosterhoutse bestuurders weinig indruk.³⁸ Voldoende redenen om opnieuw de medewerking van het ministerie te vragen voor de vestiging van een r.k. hbs te Oosterhout. De stichting 'Ostraholtum' schreef een tweede memorandum *over de stichting van een inrichting voor Middelbaar Onderwijs in den kring Oosterhout*, waarin een *bondige repliek* werd gegeven op het besluit van OMO ten gunste van Dongen.³⁹

Inmiddels gingen de voorbereidingen in Dongen voort. Een voorlopige huisvesting van de op te richten hbs was geregeld bij de broeders van Overdonk.⁴⁰ Uit diverse besprekingen was duidelijk geworden dat het ministerie een beslissing ten gunste van Dongen zou nemen. In een gesprek van de voorzitter van OMO met minister Gielen van Onderwijs, waarin de kwestie Dongen-Oosterhout werd besproken, verklaarde Gielen dat hij de beslissing, waar de school zou moeten worden gevestigd geheel aan het bestuur van OMO overliet. En OMO was niet van plan om terug te komen op zijn oorspronkelijke besluit van oktober 1946! De definitieve beslissing van het ministerie viel overigens niet vóór 15 juni te verwachten, omdat het ministerie van Financiën nog geen beslissing had genomen over het al of niet verlenen van subsidie.⁴¹

10. M.H. Reijnen, van 1947 tot 1960 de eerste directeur van de r.k. h.b.s. in Dongen.

Desondanks meende Sweens de commissie van voorbereiding op 3 juni te moeten meedelen, dat hij van diverse zijden de bevestiging had gekregen, dat Dongen was aangewezen als standplaats voor een op te richten hbs. Voor het cursusjaar 1947/1948 was echter nog geen rijkssubsidie te verwachten. Hoewel het besluit van het ministerie niet officieel was, had de voorzitter van OMO in verband met de goede vooruitzichten de commissie het advies gegeven om in afwachting van de definitieve goedkeuring een oproep voor aanmelding te plaatsen in de plaatselijke weekbladen in Rijen, Dongen en Oosterhout en in de dagbladen *De Volkskrant* en *De Stem*.⁴² De commissie besloot het bestuur van OMO voor te stellen om de heer M. H. Reijnen, waarnemend rector van het lyceum te Bergen op Zoom, tot directeur van de hbs in Dongen te benoemen.⁴³

In verband met de te verwachten beslissing van het ministerie ten gunste van een hbs in Dongen had Sweens kort voor de vergadering van 3 juni de burgemeester van Oosterhout gepolst over samenwerking, nu Oosterhout definitief geen hbs zou krijgen. In dit gesprek verklaarde Van Oers dat hij de school in Dongen zeker niet zou tegenwerken en dat Dongen derhalve evenals andere gemeenten op subsidie kon rekenen voor leerlingen uit de gemeente Oosterhout. Hij was echter niet van plan actieve steun te verlenen en zou zijn pogingen om een middelbare school in Oosterhout te krijgen hoe dan ook doorzetten.⁴⁴ Sweens meende uit het gesprek de conclusie te moeten trekken, dat uit Oosterhout niet al te veel leerlingen te verwachten waren. Uit de notulen van het schoolbestuur van de hbs in Dongen blijkt

11. Aankondiging van de opening van de r.k. hbs voor jongens in het *Weekblad voor Dongen*.

overigens, dat Oosterhout in tegenstelling tot de toezegging van Van Oers subsidie te zullen verlenen voor leerlingen uit de gemeente Oosterhout in ieder geval in de schooljaren 1947/1948 en 1948/1949 geen cent subsidie heeft betaald.⁴⁵

In november 1953 kwam Sweens in een uitvoerige brief aan de leraren van Dongen terug op de gesprekken die hij in 1947 met de burgemeester van Oosterhout had gevoerd. Hierin stelde hij de weinig coöperatieve houding van Van Oers en consorten ervoor verantwoordelijk dat uit Oosterhout geen vertegenwoordiger in het schoolbestuur van Dongen werd opgenomen en dat hier ook *later* (cursivering auteur) geen sprake van kon zijn!⁴⁶ In een vergadering van het schoolbestuur van de hbs in Dongen op 26 mei 1948 was het nota bene voorzitter Sweens zelf die aan de orde stelde *of het niet wenselijk zou zijn eveneens een vertegenwoordiger uit Oosterhout op te nemen*.⁴⁷ Voorgesteld werd om broeder Bavo van de congregatie van Huijbergen, leraar aan de ulo in Oosterhout en namens het schoolbestuur 'Ste. Marie' belast met de coördinatie van de lagere scholen van de broeders in Oosterhout, als lid op te nemen. Volgens Reijnen zou de congregatie hier echter bezwaar tegen maken, waarna de vergadering op voorstel van deken Hoevenaars besloot broeder Bavo onofficieel voor vergaderingen uit te nodigen. In de vergadering van 30 september 1948 kwam Sweens hierop terug en adviseerde broeder Bavo niet voor de vergaderingen uit te nodigen zolang er bezwaar bestond tegen diens lidmaatschap van het schoolbestuur. Vervolgens stelde hij voor om in plaats van broeder Bavo *een ingezetene uit Oosterhout in het bestuur op te nemen*, maar het bestuur was van mening dat daar beter mee gewacht kon worden.⁴⁸

In het *Weekblad voor Dongen* van 7 juni 1947 en in andere plaatselijke bladen verscheen de aankondiging voor een r.k. hbs voor jongens te Dongen met vijfjarige cursus, *waarvoor goedkeuring van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen eerstdaags wordt ingewacht*. Tot 1 juli 1947 bestond de gelegenheid leerlingen aan te melden voor de per 1 september te openen eerste klas.⁴⁹

In een *spoedeisende openbare vergadering van de Raad van Dongen op 12 juni 1947* vroegen B. en W. een bedrag van f 15.000,- om *voorlopig voor een jaar – het cursusjaar 1947-'48 – het door het gemis van het rijkssubsidie ontstane tekort voor rekening van de gemeente te nemen*. Het raadslid Van den Bosch vroeg zich als enige af of de op te richten hbs wel voldoende levensvatbaar zou zijn en of een uitgave van f 15.000,- in dat licht bezien gerechtvaardigd was. Sweens meende dat de levensvatbaarheid genoegzaam bleek uit het aantal aanmeldingen namelijk 29 leerlingen, *waarvan zeven uit Rijen, één uit Oosterhout en de rest uit Dongen*. Verder toonde hij zich verbaasd over *dergelijke defaitistische uitingen. Als men ziet wat andere gemeenten ervoor over hebben om een dergelijke instelling te bemachtigen, moet het bedrag ad f. 15 000,- een kleinigheid genoemd worden. Hij zou haast moeten aannemen dat de heer Van den Bosch wel tegen een HBS is, anders zou hij minder financieel gedacht hebben*. Na dit verbale vuurwerk besloot de gemeenteraad het voorstel zonder hoofdelijke stemming goed te keuren.⁵⁰

De reactie van Oosterhout

Het verschijnen van de advertentie was voor het gemeentebestuur van Oosterhout het sein om opnieuw in de pen te klimmen en samen met Made, Geertruidenberg en Raamsdonk bij het ministerie te protesteren tegen een beslissing, die zonder voldoende overleg genomen was en die voorbijging aan de belangen van de vier samenwerkende gemeenten. *Dat dit overleg door OMO en door het gemeentebestuur van Dongen opvallend is vermeden, mag tot verwondering stemmen, grote verbazing heeft het bij ons gewekt, dat dezer dagen in de streekpers een advertentie verscheen, waarin mededeling werd gedaan van de oprichting van een R.K. jongens-HBS te Dongen*. De vier gemeenten waren vooral verbolgen over het feit dat zij niet de gelegenheid hadden gekregen om hun belangen behoorlijk naar voren te brengen en te verdedigen. Zij bleven van mening dat Oosterhout – *wil men deze zaak objectief bezien* – de enige plaats was die voor een streekschool in aanmerking kwam en *hiervoor moeten wij blijven ijveren*. Het was voor de vier gemeenten onmogelijk, gezien de wijze waarop het besluit tot stand was gekomen, om steun te verlenen *in welke vorm ook aan de oprichting en instandhouding ener HBS te Dongen*. Een afschrift van het protest werd gestuurd naar Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant en de inspecteur Middelbaar Onderwijs met een begeleidende brief, waarin verzocht werd *deze hoogst belangrijke zaak voor deze streek nader te willen overwegen*.⁵¹ Ook bij de burgemeester van Dongen protesteerde Van Oers namens de vier gemeenten en het bestuur van de stichting 'Ostraholtum' tegen de gevolgde procedure, die getuigde van een bewust voorbijzien aan het streekbelang. De gemeentebesturen waren absoluut niet van plan om de zaak te laten rusten en zouden derhalve blijven ijveren voor een streekschool te Oosterhout. Zij waren, anders dan Sweens eerder in de commissie van voorberei-

12. Eerste gezamenlijke brief van de gemeenten Oosterhout, Raamsdonk, Geertruidenberg en Made aan de minister van O.K. en W. Ondertekening door de vier burgemeesters van de brief van 9 juni 1947.

ding meegedeeld had, in geen geval bereid steun te verlenen aan *de onderwijsinstelling te Dongen, zolang niet op objectieve wijze alle belangen, die aan deze zaak zijn verbonden, zijn bekeken en eenieder de overtuiging kan hebben, dat een beslissing in deze, hoe dan ook, inderdaad weloverwogen is genomen.*⁵²

Naar aanleiding van een gesprek met de inspecteur Middelbaar Onderwijs Van der Weijst besloot het bestuur van OMO begin juni 1947 twee leden van de stichting 'Ostraholtum' uit te nodigen op de bestuursvergadering van 30 juni 1947.⁵³ Een telegrafisch verzoek van de vier burgemeesters van 23 juni om op deze vergadering aanwezig te mogen zijn, wees OMO de volgende dag via een telegram botweg af omdat naar de mening van OMO *stichting Ostraholtum belangen dus ook de door u voorgestane plannen vestiging HBS Oosterhout* vertegenwoordigde.⁵⁴

De brief van Van Oers aan de burgemeester van Dongen was het bestuur van OMO in het verkeerde keelgat geschoten en lokte een felle reactie uit van het OMO-bestuur. Het wees de verwijten betreffende de gevolgde procedure en de niet objectieve wijze, waarop de diverse belangen waren bekeken, als volstrekt ongegrond van de hand. Na het uitvoerig rapport en het ontwerp streekindeling van de stichting 'Ostraholtum' diepgaand besproken en bestudeerd te hebben was het bestuur van OMO, *dat ten deze in geen enkel opzicht gepraejudiceerd is, doch als een geheel objectieve instantie de in het geding zijnde belangen heeft overwogen, eenstemmig tot het besluit gekomen, dat aan de plaatsing ener HBS te Dongen de voorkeur behoorde te worden gegeven.* De pogingen van de gemeente Oosterhout om het besluit te bestrijden achtte het bestuur *het goed recht van allen, die een ander gevoelen en een ander inzicht in deze aangelegenheid koesteren.*⁵⁵

STAATSBEDRIJF DER PTT

VERKORTINGEN VOOR BETAALDE DIENSTAANWIJZINGEN
 B = Ingeplagd P = Korteprijs linn. GP = Paus Bureau
 K = Afschrift linn. S = Samenhangend SF = Eigenbedrijf
 = Zending TE = Collimatering CE = Onbepaald
 SP = Spreekwoord TR = Telegraf Bureau DR = Drukkerij
 N° 104 Het Afd. Verkeers- en Telegr. Bedrijf van het Rijk is niet aansprakelijk voor schade van welke aard ook voortvloeiende uit het gebruik van de telegr. dienst

TELEGRAM

TOEVAARDIGENDE VAN DE ONTVANGER NAAM	NUMMER TELEGRAM	AANVAARDIGENDE VAN DE ZENDER	TAKTIEK EN TIJD VAN DE AANWIJZING, DE CONTRACT	GEBRUIK BETROFFENDE	TOEGEVOEGD DOOR
Hilberney	01142	38	M/W 1090 1950		2
verzoek komt tot ons leedwezen niet worden ingewilligd stichting Ostraholtum representant van ons belang dus ook de door u voorgestane plannen verlijp hbs oosterhout stop vergenert komt in schriftelijk en nadere uiteenzetting veruickke <div style="text-align: right; margin-top: 5px;"><i>Onze veruick</i></div>					
INAMI OF TOEGE- VOEGD:	VERZEND UW TELEGRAMMEN VIA „HOLLANDRADIO“				RECHT VAN WAARDEN IN VERBODEN

13. Telegram waarin OMO de vier burgemeesters mededeelde geen prijs te stellen op een gesprek.

De reactie van OMO en het afwijzen van het verzoek van de burgemeesters van Raamsdonk, Geertruidenberg, Made en Oosterhout om een gesprek met OMO noodzaakten Van Oers tot een reactie. De brief van het bestuur had hem in zijn overtuiging gesterkt, dat *alle verdere correspondentie nutteloos en onzakelijk* was. Met de andere belanghebbende gemeentebesturen vroeg hij zich af welk bezwaar er kon bestaan om *dit voor de streek zo uiterst grote belang met U te bespreken. En U zult toch niet willen bestrijden, dat ons de gelegenheid hiervoor beslist wordt onthouden*. Van een objectieve en weloverwogen beslissing kon naar zijn mening niet gesproken worden, nu de instanties die het meest bevoegd waren om een streekbelang te beoordelen, namelijk de gemeentebesturen, niet gehoord werden, zoals bleek uit de weigering tot de vergadering toegelaten te worden.⁵⁶

In de vergadering van 30 juni van het bestuur van OMO betuigde de voorzitter tegenover de leden van Ostraholtum, pastoor Commissaris en de heer Van der Schuuren, zijn spijt over het feit dat hij aan het verzoek van 3 december 1946 om een persoonlijk onderhoud geen gevolg had kunnen geven wegens drukke werkzaamheden. Hij betreurde het dat hij er daarna niet meer aan gedacht had de vertegenwoordigers van Oosterhout uit te nodigen voor een vergadering van het dagelijks bestuur van OMO.⁵⁷ Hoogbergen merkt hierover fijntjes op, dat Teulings de delegatie met een kluitje het riet instuurde.⁵⁸

Pastoor Commissaris vond het maar een vreemde zaak dat de stichting Ostraholtum niet was gehoord, toen het bestuur van OMO in principe besloten had tot oprichting van een hbs te Dongen. Naar zijn mening was Oosterhout voor een streekschool immers gunstiger gelegen dan Dongen; de gemeenten Raamsdonk, Geertruidenberg en Made waren met een school in Dongen niet gebaat. Op zijn

vraag of de beslissing ten gunste van Dongen nog teruggedraaid kon worden, antwoordde Teulings dat het besluit indertijd grondig was overwogen, maar mocht het bestuur door de nadere toelichting van de stichting Ostraholtum ervan overtuigd raken dat het zich vergist had, dan zou het zijn vergissing volmondig toegeven. Pastoor Commissaris bracht vervolgens alle reeds bekende argumenten van het memorandum naar voren, zoals het aantal inwoners van Oosterhout en van de kring Oosterhout, de groei van de bevolking, de centrumfunctie van Oosterhout en de groei van de industrie. Hij besloot zijn pleidooi met de opmerking dat er in Oosterhout al sinds begin 1946 plannen bestonden om te komen tot een lyceum, maar dat de uitvoering van deze plannen op verzoek van het bisdom gestaakt waren. Het was derhalve zeker niet zo, dat Oosterhout pas tot actie was overgegaan, nadat de plannen van Dongen bekend waren geworden.⁵⁹

Teulings wees de delegatie erop, dat OMO bij de beoordeling waar nieuwe scholen gevestigd moesten worden, rekening moest houden met de belangen van bestaande scholen. In dit geval zou de stichting van een streekschool in Oosterhout de belangen van de school in Waalwijk ernstig schaden en zelfs in gevaar brengen, omdat deze school de uit Geertruidenberg en Raamsdonk afkomstige leerlingen niet kon missen. Daar kwam nog bij dat het niet uitgesloten was dat in 1948 een Protestants Christelijke hbs in Waalwijk geopend zou worden. Na het vertrek van de delegatie uit Oosterhout kwam het bestuur vrij snel tot de conclusie dat er geen redenen aanwezig waren om het ingenomen standpunt te wijzigen.⁶⁰

In *Het vrije Kanton*, Nieuwsblad voor Oosterhout en omstreken, van 27 juni verscheen onder de titel 'Oosterhout en de Hogere Burgerschool. Een vreemde kwestie' een scherpe reactie op het besluit om per 1 september 1947 in Dongen te starten met een katholieke hbs voor jongens. De schrijver verweet het bestuur van OMO dat de onderhandelingen min of meer in het geniep hadden plaatsgevonden en dat Dongen derhalve als gemeente voor een hbs *op aanvechtbare gronden* was aangewezen en *zonder degelijk onderzoek en zonder er Oosterhout in te kennen, zonder contact te zoeken ook met Made, Geertruidenberg en Raamsdonksveer*. De bedoeling van de op te richten hbs was niet een dorpsschool voor Dongen alleen, maar een streekschool in het centrum van de streek en gemakkelijk en voordelig bereikbaar voor leerlingen uit de omliggende gemeenten. Het artikel was één groot pleidooi om de school in Oosterhout te vestigen, *dat als natuurlijk en eeuwenoud centrum is te beschouwen van een gebied met ruim 50 000 inwoners, en van welk centrum de omliggende gemeenten, Dongen inbegrepen, hoogstens 7 km verwijderd zijn*.⁶¹

In *Het vrije Kanton* van 5 juli verscheen een weerwoord van burgemeester Sweens, waarin hij aangaf dat een school te Dongen *aannemende dat uit Oosterhout geen leerlingen te Dongen de HBS zouden bezoeken* verzekerd was van 36 leerlingen per jaar uit Dongen en Rijen, *dat van den beginne af hand in hand gaat met Dongen bij de stichting van deze middelbare school*. Hij wilde zich niet verdiepen in de vraag of het centrum door het bestuur van OMO goed gekozen was, *wijl het niet onze taak is dat te beoordelen*. Het interesseerde hem niet *of Oosterhout met de geprojecteerde streek (except Dongen) een middelbare school zou krijgen*. Voor hem stond vast dat Dongen met Gilze-Rijen een dergelijke school dringend nodig had en het niet aanging, *gelet op de cijfers, deze gemeenten geheel willekeurig te voegen bij een centrum Oosterhout*.⁶²

Eind juni stuurde het gemeentebestuur van Oosterhout een overdruk van het artikel van 27 juni, aangevuld met nieuwe gegevens naar de gedeputeerde A.J.L. van der Poel.⁶³ Tevens betuigden bestuurders van culturele, sociale en economische verenigingen en inwoners van de gemeenten Oosterhout en Raamsdonk bij de minister van onderwijs en bij Gedeputeerde Staten hun instemming met de inhoud van het artikel en verzochten alsnog te willen bevorderen dat de *Katholieke jongens-HBS voor de streek Oosterhout ook te Oosterhout* werd opgericht.⁶⁴ Inmiddels was ook bekend geworden dat het bestuur van OMO ook na het onderhoud met de delegatie van 'Ostraholtum' absoluut niet van plan was om het besluit van oktober 1946 te wijzigen.⁶⁵

De vele protesten uit de gedupeerde gemeenten waren voor Gedeputeerde Staten aanleiding om het een en ander met een aantal leden van het bestuur van OMO te bespreken. In deze bespreking verklaarde voorzitter Teulings dat OMO na *ingewonnen adviezen van partijen en van inspecteur van der Weijst een beslissing genomen* had ten gunste van Dongen. Hij had aan het gemeentebestuur van Dongen gevraagd overleg te plegen met Oosterhout, *o.a. over de samenstelling van het schoolbestuur, maar Burgemeester en Wethouders zijn voor dit overleg niet ontvankelijk gebleken*. Vervolgens gaf hij toe dat het bestuur van OMO de psychologische fout gemaakt had het genomen besluit tegenover het gemeentebestuur van Oosterhout niet behoorlijk gemotiveerd te hebben. Hij besloot zijn betoog in stijl door te verklaren, dat de voorstanders van een school in Oosterhout de kwestie niet al te fraai behandeld hadden door te schermen met leerlingencijfers die niet geheel juist waren (o.a. meisjes meegerekend, hoewel het een school voor jongens betrof). Deze wijze van behandeling had *zijns inziens de kansen van Oosterhout verkleind*.⁶⁶

Gedeputeerde Staten waren van oordeel dat de controversale, ontdaan van alle franje, erop neerkwam, dat gelet op het streekbelang Oosterhout het best gelegen was; maar gelet op de belangen van de hbs in Waalwijk *zou wellicht aan de vestiging in Dongen de voorkeur kunnen worden gegeven*.

De Gedeputeerde Van der Poel gaf op niet mis te verstane wijze te kennen dat het bestuur van OMO het streekbelang opofferde aan het belang van de hbs te Waalwijk, terwijl een school er was voor het belang van de streek en niet omgekeerd. Hij was van mening dat in verband met de omvang en de samenstelling van de bevolking van Oosterhout en de belangen van de betrokken streek de school in Oosterhout gevestigd had moeten worden. Hij hoopte dat in het vervolg Gedeputeerde Staten als onafhankelijk orgaan betrokken zouden worden bij de vestiging van middelbare scholen. *Hoewel in het onderhavige geval weliswaar beslist* was, had de strijd tussen Dongen en Oosterhout de noodzakelijkheid van tijdig overleg met Gedeputeerde Staten aangetoond. OMO verklaarde zich best bereid om Gedeputeerde Staten in de toekomst op de hoogte te stellen van de gang van zaken bij nieuw op te richten scholen voorzover principiële bezwaren zich daar niet tegen zouden verzetten. Als bijzonder onderwijsinstelling was OMO hiertoe immers wettelijk niet verplicht en het behield zich derhalve in beginsel alle vrijheid voor.⁶⁷

Tenslotte wees Van der Poel erop dat de gevaren voor de hbs in Waalwijk min-

der groot waren dan OMO veronderstelde. Het afvloeien van leerlingen van Waalwijk naar een hbs in Oosterhout zou gecompenseerd worden door de normale bevolkingsgroei van Waalwijk. Bovendien was de school met haar 262 leerlingen qua omvang een ideale school, *die dus juist ter wille van het schoolbelang niet groter mag worden. Grote scholen-complexen zijn immers ondingen: het hoofd kent er noch de leerlingen, noch zelfs de leraren.* Een hbs in Dongen werd dan ook noch door het belang der hbs in Waalwijk, noch door het belang der betrokken streek geëist: *Dongen zou even goed geholpen zijn geweest met een HBS in Oosterhout en voor Geertruidenberg en Raamsdonksveer is zelfs Waalwijk nog gunstiger gelegen dan Dongen.* Van der Poel voorstelde dat Oosterhout met weldra meer dan 20.000 inwoners een eigen hbs zou willen stichten en dat vermoedelijk buiten OMO om zou willen doen. Dit laatste bevestigde hij, *omdat OMO zijn nut als centraal punt bewezen had.*⁶⁸

Het ligt voor de hand dat burgemeester Van Oers na lezing van het verslag van de bespreking in zijn reactie aan Van der Poel nog een aantal stevige noten te kraken had over het betoog van de heer Teulings. Volgens hem had het bestuur van OMO *eigener beweging, noch schriftelijk, noch mondeling aan het gemeentebestuur van Oosterhout gevraagd om haar standpunt en de motivering daarvan, terwijl het gemeentebestuur van Dongen zich nooit (noch eigener beweging, noch op verzoek) tot het bestuur van Oosterhout heeft gewend om overleg.* Het gemeentebestuur van Dongen had zijn plannen tot stichting van een hbs voor Oosterhout geheim gehouden tot het tijdstip, waarop bepaalde tot beslissing bevoegde instanties in beginsel voor Dongen waren gewonnen.⁶⁹

In de bespreking tussen de beide gemeentebesturen en enkele kerkelijke autoriteiten in december 1946 had Sweens zich beperkt tot de mededeling dat het bestuur van OMO zich al had uitgesproken ten gunste van Dongen als vestigingsplaats voor een hbs. Verder had hij Oosterhout gevraagd of het bereid was om medewerking te verlenen door te bevorderen dat Oosterhoutse leerlingen de school in Dongen zouden bezoeken.⁷⁰ In een tweede contact had Sweens Van Oers op de hoogte gesteld van de beslissing van de minister van onderwijs ten gunste van Dongen en daarbij opnieuw de medewerking van Oosterhout gevraagd. Tijdens beide besprekingen werd met geen woord gerept over de samenstelling van het schoolbestuur en werd geen wezenlijk overleg gepleegd over de plaats van vestiging van de hbs: *Dongen heeft Oosterhout voor een fait accompli willen stellen; ik kan het niet anders zien.* Terecht verweerde Van Oers zich tegen het verwijt van OMO dat Oosterhout met de leerlingencijfers gesjoemeld had. Hij noemde de suggestie dat Oosterhout hierdoor zijn kansen verkleind zou hebben *al te naïef*; OMO en de minister hadden immers al beslist. Hij verklaarde tenslotte dat de gemeentebesturen van Oosterhout, Geertruidenberg, Made en Raamsdonk hun pogingen niet zouden staken en zouden blijven ijveren voor de stichting van een streek middelbare school te Oosterhout.⁷¹

Begin juli bezorgde het ministerie het bestuur van OMO en de commissie van voorbereiding in Dongen nog een aantal spannende dagen. Op 5 juli kreeg de voorzitter van OMO telefonisch te horen, dat zowel Dongen als Oosterhout op grond van financiële overwegingen waren afgewezen. In een spoedvergadering van de Dongense voorbereidingscommissie op zaterdag 5 juli werd de afwijzing vooral geweten aan de acties van Oosterhout bij het ministerie. Het negatieve bericht wekte zoveel consternatie bij de commissie dat serieus overwogen werd de ouders van de

STAATSBEDRIJF DER PTT					
VERKORTINGEN VOOR BETAALDE DIENSTAANWIJZINGEN					
H = Dinsdag	BE = Eenzijdig Ver- zoeken	GP = Post Nummer			
RFS = Afschrift Inzake	W =	MP = Eigenhandig			
P = Postzegel	TC = Collectiebrief	XX = Omschrijving			
EP = Eerste Inzake	TS = Telegrafische	EM = Omschrijving			
<small>NOTE: Het is noodzakelijk dat de afzender, vóór het afgeven van het telegram, de afzender van de telegrafische dienst, de afzender van de telegrafische dienst of de afzender van het telegrafische</small>					
4. TELEGRAM					
DE AANROEPEREN TE DE ONTVANGERS TE	NUMMER TELEGRAM	JAAR NUMMER	TIDEN EN TIJD VAN DE AANROEPER, DE ONTVANGERS		DIENST BETROFFENDE
Dongen Mb	61	10	7/7	1010	
DELIEN OF DOOM			7/7	1055	
Klansen naar oorspronkelijk brief volgt Smeets					
DEAGT OF VERTEIL- NUMMER: a	VERZEND V. TELEGRAMMEN VIA „HOL. INDRADIO PTT“				MOET WEL AAN RECEPIEREN

14. Telegram waarin Sweens directeur Reijnen de afwijzing van het ministerie meedeelde.

reeds aangemelde leerlingen op de hoogte te stellen en te adviseren naar een andere school uit te kijken.⁷² Op advies van Teulings, die *staande de vergadering* werd gebeld en toezegde bij het ministerie aan de bel te zullen trekken, besloot de commissie hiervan af te zien.⁷³ Na een protesttelegram van OMO op 5 juli aan minister Gielen en minister-president Beel en een onderhoud van de voorzitter met minister Gielen kwam op 9 juli 1947 het verlossende telegram van Teulings binnen, luidende: *Minister heeft mij heden als definitief medegedeeld, dat erkenning HBS door hem wordt verleend; dat subsidie 1948 is afgefallen omdat bezuiniging werd toegepast op laatst ingekomen nieuwe aanvragen; dat subsidiering 1949 in uitzicht wordt gesteld. Opzet voor rekening OMO met hulp gemeente Dongen kan nu officieel doorgaan.*⁷⁴

School in Dongen gaat van start; Oosterhout blijft ageren

Het pleit leek beslecht. De r.k. hbs in Dongen begon het eerste jaar met 32 leerlingen – 19 uit Dongen, vijf uit Rijen, drie uit Oosterhout en vijf van elders – in een lokaal en een overblijfzaal in het patronaatsgebouw aan de Gasthuisstraat 3. Van de kweekschool aan de Gerardus Majellastraat 1 werd voor één jaar een tekenlokaal, een gymnastieklokaal en een sportterrein gehuurd. Oosterhout leek zich bij de situatie neergelegd te hebben.

Toen echter in november 1948 bekend werd dat in Dongen gedacht werd aan nieuwbouw voor de hbs, begon een nieuwe ronde in deze regionale schoolstrijd. Het bericht was voor Van Oers aanleiding om de zaak opnieuw op te rakelen. Hij had *vooral te Dongen met nieuwbouw tot huisvesting van deze HBS zou worden aange-*

15. Het patronaatsgebouw aan de Gasthuisstraat 3, waar tot 1964 de r.k. hbs van Dongen was gevestigd.

vangen en daarmee vóórdat voor een reeks van jaren onherstelbare schade op onderwijsgebied aan deze streek zou worden berokkend, overleg gepleegd met de heer Ch. Kok, hoofd van de afdeling Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs op het ministerie van Onderwijs. Ook de heer Kok bleek van mening dat het streekbelang het meest gediend was met een streekschool in Oosterhout. De school in Dongen zou deze centrale functie nooit kunnen vervullen. De heer Kok adviseerde Van Oers daarom zich te richten tot de Commissaris met het verzoek bij het bestuur van OMO te bemiddelen om van voortzetting en nieuwbouw van de middelbare school in Dongen af te zien en te komen tot stichting van een streekschool in Oosterhout.⁷⁵

*In december 1948 deelde Van Oers de heer Kok mee van de Commissaris van de Koningin vernomen te hebben dat deze eerst wilde bemiddelen bij het bestuur van OMO, wanneer Kok als hoofd van de afdeling vmo hem rechtstreeks daarom zou verzoeken. In deze brief merkte Van Oers heel diplomatiek op dat hij er nota van genomen had dat *U met meerdere objectieve deskundigen op dit terrein van oordeel was, dat voortzetting van de exploitatie en nieuwbouw van deze streek-HBS te Dongen grote schade zou toebrengen aan de onderwijsbelangen van de streek, omvattende de gemeenten Dongen, Geertruidenberg, Made c.a., Oosterhout en Raamsdonk, waarvoor de school bedoeld was en ten aanzien waarvan Oosterhout met haar momenteel inwoneraantal van 20 050 nu eenmaal onmiskenbaar een centrale functie vervult.*⁷⁶*

16. Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant, dr. J.E. de Quay, rechts op de foto, wordt bij een bezoek aan de gemeente Made verwelkomd door burgemeester Crul.

Een brief met nagenoeg gelijke inhoud schreef Van Oers in april 1949 aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Hierin benadrukte hij dat de hbs in Dongen nimmer zou kunnen fungeren als een streekschool voor de streek die de gemeenten Oosterhout, Dongen, Geertruidenberg, Raamsdonk en Made omvatte en waarvan *Oosterhout geografisch, historisch en structureel toch het centrum vormde*. Oosterhout was in Nederland de enige plaats met meer dan 20.000 inwoners zonder een instelling voor middelbaar onderwijs, hetgeen fnuikend was voor de verdere ontwikkeling van de stad en de streek. Door de verdere industrialisering ontstond immers steeds meer behoefte aan middelbaar onderwijs. Hij wees er nogmaals op dat ook de andere gemeenten in de streek, uiteraard Dongen uitgezonderd, bleven aandringen op een streekschool in Oosterhout. Ten slotte vermeldde hij dat Oosterhout *in een daartoe geëigende omgeving in het centrum der plaats de beschikking had over een voldoende ruimtebiedend pand, hetwelk voor dit doel werd vrijgehouden*.⁷⁷ Uit zijn verzoek aan Gedeputeerde Staten om te bemiddelen bij OMO en het ministerie van Onderwijs bleek dat Van Oers bleef streven naar verplaatsing van de hbs van Dongen naar Oosterhout en naar een school onder de kap van OMO en zeker niet van plan was buiten OMO om een school te openen naast de hbs van Dongen.

Ook het ministerie kiest voor Oosterhout; twijfels in Dongen

In augustus 1948 werd het eerste kabinet Beel, waarin Gielen minister van O. K. en W. was, opgevolgd door het kabinet Drees-Van Schaik met dr. F.J.Th. Rutten als minister van Onderwijs.⁷⁸ Dit zou voor de voorstanders van een middel-

bare school in Oosterhout een geduchte verbetering blijken te zijn. Eind mei 1949 schreef Rutten Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, dat van verschillende zijden tegenover hem twijfel geuit was omtrent de juistheid van de keuze van OMO voor Dongen als plaats voor een hbs. Hij was van mening dat de gemeente Oosterhout steeds meer een centrale plaats ging innemen en dat daardoor de *als streek-HBS bedoelde school wellicht meer als zodanig tot haar recht zou komen*, indien zij in deze gemeente werd gevestigd. In verband hiermee wilde hij de mening van Gedeputeerde Staten weten. Afschrift werd naar Van Oers gestuurd.⁷⁹

Op verzoek van Van Oers vond op 9 juni 1949 een gesprek plaats tussen hem en voorzitter Teulings van OMO over het probleem van middelbaar onderwijs in Oosterhout. In dit gesprek gaf Van Oers toe, dat het weigeren van subsidie voor leerlingen uit Oosterhout in Dongen in principe onjuist was en afweek van de lijn, die Oosterhout ten aanzien van andere scholen voerde. Hij was dan ook *doende deze beslissing gewijzigd te krijgen*.⁸⁰

Teulings deelde de overtuiging van het Oosterhoutse gemeentebestuur dat in verband met de industriële groei van Oosterhout de aanwezigheid van een middelbare school *een steeds nijpende noodzakelijkheid* was. In een gemeente met een inwonertal van meer dan 20.000 zielen, die jaarlijks nog groeide en die in het industrialisatieplan als een centrale gemeente was opgenomen, mocht een vorm van middelbaar onderwijs niet ontbreken. Van Oers van zijn kant was de mening toegedaan dat een eventueel op te richten school in Oosterhout in nauwe samenwerking met OMO tot stand diende te worden gebracht. Een oplossing werd echter bemoeilijkt door de positie van de reeds bestaande OMO-scholen in Waalwijk en Dongen. Om het bestaan van deze scholen niet in gevaar te brengen was het noodzakelijk dat een eventuele oprichting van een hbs in Oosterhout zou worden gebonden aan afspraken over het niet-aannemen van leerlingen die afkomstig waren uit de schooldistricten van Waalwijk en Dongen. Ten slotte stelde Teulings Van Oers voor om in plaats van een hbs een middelbare handelsschool of een gymnasium in Oosterhout te openen. Van Oers wilde de gedachte van een gymnasium niet direct verwerpen, maar hij bleef ervan overtuigd dat een hbs op dat ogenblik het meest tegemoet kwam aan de eigenlijke behoefte van de streek.⁸¹

In de vergadering van OMO op 27 juni 1949 werd het gesprek tussen Van Oers en Teulings uitvoerig besproken. Burgemeester Sweens, gesecondeerd door de 'Hoogerwaarde Heer Deken', vroeg zich af of OMO de instantie was om het schoolprobleem in Oosterhout op te lossen. Volgens hem was *het intellect in deze streek van dien aard, dat hier voor twee scholen geen plaats is*.⁸² In deze opvatting werd hij gesterkt door een alarmerend rapport van de directeur van de hbs in Dongen, de heer Marius Reijnen, over de staat van de bevolking van de school en de prognose voor het schooljaar 1949/1950. In dit rapport werd duidelijk dat het aantal leerlingen in 1948 en 1949 duidelijk achterbleef bij de in 1947 opgestelde prognose. Reijnen ging voor de hbs in Dongen uit van een te verwachten percentage van 33 % uit Dongen, 18 % uit Gilze en Rijen, 45 % uit Oosterhout en de overige 4 % van elders. In september 1947 boekte Dongen een zeer gunstige score van 59 %, hetgeen volgens Reijnen lichtelijk vertekend was vanwege de opname van leerlingen van de ulo en vanwege het feit dat, naar de mening van de schoolhoofden de lagere school-

klassen, die in 1946 en 1947 de lagere school verlieten, tot de beste klassen behoorden, die zij ooit afgeleverd hadden. Gilze en Rijen leverde het te verwachten percentage, namelijk 18 %. Alleen de prognose voor 1949 liep terug naar ± 12 %, hetgeen vooral te wijten was aan het betrekkelijk grote aantal priesterstudenten in dat jaar. Oosterhout ten slotte scoorde in 1947 ver onder het percentage van 45 % en bleef steken op drie leerlingen, nog geen 10 %. Dit werd toegeschreven aan de *animositeit tussen de gemeenten Dongen en Oosterhout in de zomer van 1947*. In 1948 meldden zich 7 leerlingen uit Oosterhout aan, ruim 21 %. Pas in 1949 trok het aantal aanmeldingen uit Oosterhout flink aan met 19 leerlingen en ruim 57 % tegen slechts 12 leerlingen en ruim 36 % uit Dongen. Reijnen beoordeelde het aantal Oosterhoutse aanmeldingen als veel te gunstig. Van andere gemeenten kwamen in 1949 geen aanmeldingen, hetgeen zo zou blijven, indien er geen goede pensions of een convict zouden komen.⁸³

De conclusie van Reijnen is op zijn minst verrassend en voor de hbs te Dongen ronduit dodelijk te noemen. Zonder convict of goede pensions en met behoud van het voor de hbs te Dongen aangewezen gebied kon naar zijn mening noch in Dongen, noch in Oosterhout een eigen levensvatbare school bestaan. Als men Oosterhout de mogelijkheid bood om een eigen school te stichten, handelsschool, hbs of gymnasium, *dan moet aan deze gemeente een ruim achterland worden toegekend, hetgeen niet onmogelijk is door de centrale ligging (busverkeersmiddelpunt) van deze gemeente*. De hbs in Dongen zou in dat geval moeten verdwijnen of door een convict trachten het aan Oosterhout verloren aantal leerlingen terug te winnen. In het laatste geval zag Reijnen *de positie van de HBS te Dongen toch als een basisloze school*. Hij besloot het rapport met de woorden: *Persoonlijk treft het mij pijnlijk, dat ik na slechts twee jaren van arbeid de mogelijkheid onder de ogen moet zien op een ten dode verklaarde school te zitten*.⁸⁴ Het was duidelijk dat Sweens met het voor Oosterhout relatief gunstige gesprek tussen Teulings en Van Oers en met het rapport van zijn directeur Reijnen stevig in zijn maag zat. Twijfelde medio 1947 alleen de gedeputeerde Van der Poel aan de juistheid van de beslissing ten gunste van Dongen, medio 1949 kwamen daar niet alleen minister Rutten en enkele hoge ambtenaren op O. K. en W. bij, maar werd zelfs in eigen kring, in casu door directeur Reijnen van de hbs te Dongen, twijfel geuit over het recht van bestaan van de school in Dongen. Bij het bestuur van OMO begon nu ook de vrees te ontstaan dat Oosterhout zijn eigen gang zou gaan en buiten OMO om zou besluiten tot de oprichting van een eigen hbs. OMO had leergeld betaald met een soortgelijke situatie in Boxtel, waar een min of meer zelfstandige school was geopend onder leiding van de Paters Assumptionisten. Ook hier was het bestuur van OMO aanvankelijk bevreesd voor het bestaan van de eigen scholen. De school in Boxtel zou overigens spoedig na de oprichting onder de vlag van OMO komen.⁸⁵ Het bestuur van OMO besloot de contacten met Oosterhout te blijven onderhouden, maar daarmee te wachten tot na de grote vakantie, wanneer de definitieve bezetting van de scholen bekend zou zijn en eveneens duidelijk was hoeveel mannelijke leerlingen uit Oosterhout in 1949 middelbaar onderwijs genoten.

Eind juni 1949 gaven Gedeputeerde Staten minister Rutten te kennen, dat ook zij van mening waren dat het bestuur van OMO ten onrechte aan Dongen de voorkeur had gegeven boven Oosterhout. Zij hadden het bestuur van OMO al op 15 juli

1947 laten weten dat Oosterhout eerder in aanmerking kwam voor de vestiging van een nieuwe r.k. hbs dan Dongen. Met name de inwoners van de gemeenten Made, Geertruidenberg en Raamsdonk zouden aan een school in Oosterhout de voorkeur geven boven Dongen. Het belang van de hbs in Waalwijk had niet beslissend mogen zijn bij de keuze voor Dongen. Het is duidelijk dat het standpunt van de verschillende instanties zich geleidelijk ten gunste van Oosterhout wijzigde.⁸⁶

Het optreden van Gedeputeerde Staten leidde tot grote bezorgdheid en verontwaardiging bij het schoolbestuur in Dongen. Uit de gegevens die Gedeputeerde Staten het ministerie verstrekt hadden, kon het bestuur slechts concluderen, dat tussen Gedeputeerde Staten en Oosterhout direct of indirect overleg was gepleegd. Met de gemeente Dongen, *toch minstens evenzeer belanghebbende*, en met Gilze-Rijen, dat door Gedeputeerde Staten *bij het onderhavige schoolvraagstuk totaal genegeerd* werd, was geen enkel contact opgenomen.⁸⁷ Het schoolbestuur lijkt mij met deze verwijten enigszins kort van memorie. In de jaren 1946/1947 hadden het gemeentebestuur van Dongen en het bestuur van OMO bij de voorbereiding op de vestiging van een school in Dongen op geen enkele wijze overleg gepleegd met de gemeente Oosterhout, laat staan met Geertruidenberg, Made en Raamsdonk. Sterker nog, ieder verzoek van deze gemeenten om overleg met OMO werd geweigerd of op de lange baan geschoven. Dat het schoolbestuur zich ernstig zorgen maakte over het voortbestaan van de school blijkt wel uit de opmerking: *Welke waarde zou er in den vervolge nog aan een beslissing van gezagsdragers moeten worden toegekend als na twee jaren een eenmaal gegeven woord werd herroepen*. Uiteraard werden de argumenten, die Gedeputeerde Staten ten gunste van Oosterhout hanteerden, fel bestreden. Het schoolbestuur drong er bij OMO op aan de school in Dongen te laten voortbestaan ook als het ministerie onverhoopt mocht besluiten in Oosterhout een hbs te vestigen. In dat geval zou Dongen met Gilze-Rijen verder gaan en de nodige aanvulling van maximaal tien leerlingen naast de gemiddeld 20 leerlingen uit Dongen en Rijen zoeken in een klein internaat, waarvoor reeds onderhandelingen geopend waren.⁸⁸

Op basis van de informatie van het schoolbestuur van Dongen protesteerde het bestuur van OMO bij het ministerie tegen het feit, dat buiten medeweten van OMO de hbs in Dongen opnieuw als een probleem ter discussie werd gesteld. Het vond in het schrijven van Gedeputeerde Staten geen enkele aanleiding *om van zijn weloverwogen besluit van 1947 terug te komen* en was dan ook niet van plan om overplaatsing van de school van Dongen naar Oosterhout in overweging te nemen. De argumenten van Gedeputeerde Staten waren bij het bestuur bekend en waren bij het besluit van 1947 terdege overwogen. OMO was het niet in alle opzichten eens met deze argumenten en had ook andere factoren bij het nemen van het besluit betrokken zoals een andere indeling van de streek, namelijk de driehoek Rijen-Dongen-Oosterhout, de positie van de school te Waalwijk en het feit dat de samenstelling van de bevolking als uitgangspunt belangrijker werd geacht dan de grootte. Daar kwam nog bij dat OMO de centrale instantie was voor het beoordelen waar katholieke scholen gevestigd werden en niet Gedeputeerde Staten. Ten slotte zou het weer aan de orde stellen van een overplaatsing van de school in Dongen het sinds de zomer lopende overleg van OMO met de burgemeester van Oosterhout over de op-

lossing van het daar bestaande schoolprobleem – *voor zover men van een schoolprobleem kan spreken, maar dit doet men nu eenmaal in Oosterhout* – ongunstig kunnen beïnvloeden.⁸⁹ Voor zover ik heb kunnen nagaan heeft dit overleg niet plaatsgevonden. In oktober 1949 maakte Van Oers van een felicitatiebrief aan Teulings, die tot minister van Binnenlandse Zaken was benoemd, gebruik om de voortzetting ervan ter sprake te brengen.⁹⁰ In een koel briefje deelde Teulings mee, dat hij zijn ontslag als voorzitter van OMO had ingediend, en verwees Van Oers voor een afspraak naar zijn opvolger, vice-voorzitter P. van de Putt.⁹¹ Tot een werkelijke afspraak is het daarna niet meer gekomen.

Naar aanleiding van dit protest van OMO bij het ministerie zette ook de gemeente Oosterhout in een brief aan Gedeputeerde Staten en aan het ministerie van O. K. en W. nogmaals haar standpunt uitvoerig uiteen. Van Oers bleef van mening dat het bestuur van OMO en het gemeentebestuur van Dongen in de jaren 1946/1947 overleg met Oosterhout bewust hadden vermeden. Dit bleek onder meer uit het telegram van 23 juni 1947 waarin het bestuur van OMO de burgemeesters van de vier samenwerkende gemeenten geen gelegenheid wilde bieden om hun belangen naar voren te brengen. Bij besprekingen in 1946 en 1947 tussen vertegenwoordigers van beide gemeenten had Sweens zich beperkt tot een reeks mededelingen over de te stichten school in Dongen en tot het verzoek om medewerking aan de exploitatie van de school. Van enig overleg was toen geen sprake geweest. OMO en Dongen hadden Oosterhout en de streek daarmee voor een *fait accompli* gesteld. Na een uitvoerige opsomming van reeds bekende feiten werd een aantal uitlatingen opgesomd van *autoriteiten die de streek Oosterhout-Dongen zeer wel kennen*, zoals mgr. Jos Baeten, bisschop-coadjutor van Breda, mgr. dr. W.M.J. Koenraad, vicaris-generaal van het bisdom Breda, Aug. Commissaris, pastoor van de H. Hart-parochie in Oosterhout, de vicaris van de Opvoeding en Onderwijsstichting ‘Ste. Marie’ te Huijbergen en J.J. Verbeeten, ex-hoofdinspecteur Lager Onderwijs te Breda. Uiteraard waren de uitspraken alle voor de volle honderd procent ten gunste van de vestiging van een school in Oosterhout. Oosterhout bleek ten slotte reeds over een geschikt pand voor de huisvesting van de te stichten hbs te beschikken.⁹² Ook de gemeenten Made, Geertruidenberg en Raamsdonk kwamen met krachtige adhesiebetuigingen ten gunste van een streekschool in Oosterhout. De gemeente Geertruidenberg wees vooral op de spoedige vestiging van de elektrische centrale en de noodzaak van een bereikbare middelbare school bij het aantrekken van technisch personeel. In een gezamenlijke brief lieten de vier samenwerkende gemeenten begin 1950 de minister van onderwijs weten dat zij bij het uitblijven van een oplossing zelf stappen zouden ondernemen om een streek-hbs in Oosterhout te stichten naast de hbs in Dongen.⁹³

In deze periode ging ook de landelijke pers, met name het katholieke dagblad *De Tijd*, zich met de controversie bemoeien. Nadat het blad op 5 oktober 1949 een stuk gepubliceerd had, dat voornamelijk gebaseerd was op door Oosterhout verstrekte gegevens en derhalve het standpunt van deze gemeente weergaf, kwam het op 14 oktober met een tweede artikel. Onder de kop ‘HBS in Oosterhout wenselijk? Gegronde bezwaren uit Dongen en Waalwijk’ werden naar aanleiding van ingezonden stukken veel van de op 5 oktober gebruikte argumenten herroepen. Dit

tweede artikel blijkt geheel op inlichtingen van Dongen gebaseerd te zijn en ver-
toont derhalve dezelfde eenzijdigheid als het eerste artikel.⁹⁴

Het rapport van het Economisch Technologisch Instituut

In september 1949 gaven Gedeputeerde Staten het Economisch Technologisch Instituut in Noord-Brabant opdracht om een onderzoek in te stellen naar de vraag, waar de vestiging van een hbs voor jongens het meest gewenst was: in Dongen of in Oosterhout. Op basis van onder meer door de gemeenten Oosterhout en Dongen verstrekte gegevens over het aantal leerlingen dat tussen 1935 en 1949 middelbaar onderwijs genoot en over de stand van de industrialisatie in beide gemeenten kwam het ETIN in november 1949 met een rapport, dat aan duidelijkheid niets te wensen overliet.⁹⁵ Het ETIN constateerde aan het slot van de 15 pagina's tellende nota dat het niet moeilijk viel om de onderzochte vraag over de vestiging van een hbs te beantwoorden. Op grond van het onderzoek kon het ETIN niets anders concluderen dan dat Oosterhout de gunstigste plaats van vestiging was van een streekschool voor hbs-onderricht. *De onlangs te Dongen gestichte HBS had naar onze mening beter in Oosterhout gevestigd kunnen worden op grond van de aanwezigheid van a) een grotere belangstelling voor HBS onderwijs in de streek rond Oosterhout; b) een betere en omvangrijker voedingsbodem voor zodanig onderwijs in de streek rond Oosterhout; c) een betere ligging van Oosterhout in de streek, welke voor de vestiging ener HBS voorwerp van bespreking was.*⁹⁶ De conclusies van het ETIN betekenden voor Gedeputeerde Staten een bevestiging van hun standpunt dat de hbs beter in Oosterhout gevestigd had kunnen worden. Hoewel het rapport van ETIN in november 1949 gereed kwam bleef het voor de direct betrokkenen nog enige tijd geheim.

Burgemeester Van Oers was eind februari 1950 al op de hoogte van de eindconclusies van het rapport getuige een vertrouwelijke brief aan B. en W. van Made, Geertruidenberg en Raamsdonk. Hierin verzocht hij de andere gemeentebesturen naar aanleiding van het ETIN-rapport de minister van Onderwijs te verzoeken de streek-hbs in het centraal gelegen Oosterhout te vestigen.⁹⁷ Eerst in april 1950 stuurden Gedeputeerde Staten het rapport naar het ministerie van Onderwijs. Het gemeentebestuur van Dongen en het bestuur van OMO werden terloops op de hoogte gesteld van het bestaan van het rapport van ETIN tijdens een bijeenkomst van alle betrokken partijen op het ministerie van Onderwijs in juli 1950.⁹⁸ Het heeft er alle schijn van dat men Dongen en OMO bewust zo laat op de hoogte gesteld heeft van de inhoud van het rapport. We zullen op de belangrijke bespreking van 10 juli 1950 nog uitvoerig terugkomen.

Het overleg van 10 juli 1950

Het ministerie was begin 1950 kennelijk overtuigd van het gelijk van het gemeentebestuur van Oosterhout en van de ernst van het daar bestaande schoolprobleem. Namens de minister informeerde het waarnemend hoofd van de afdeling vmo, dr. A.F. Monna, eind februari bij Van Oers naar de aanwezigheid van een huisvestingsmogelijkheid *in Uw gemeente voor de r.k. hogere burgerschool thans gevestigd te*

*Dongen, voldoende voor de eerstvolgende jaren.*⁹⁹ In eerste instantie stelde het gemeentebestuur het pand Heuvel 9, een oud patriciershuis op de Heuvel in het centrum van de plaats, beschikbaar voor de huisvesting van de *Kath. HBS als streek-school voor de gemeenten Raamsdonk, Geertruidenberg, Made c.a., Oosterhout, Dongen, enz.* Kennelijk was dit gebouw onvoldoende geschikt om de hbs tijdelijk in onder te brengen, in ieder geval vroeg Van Oers de vicaris van het onderwijsinstituut 'Ste. Marie' om de jongensschool aan de Nieuwe Bouwlingstraat tijdelijk ter beschikking te stellen *ten behoeve van de tijdelijke huisvesting van de HBS te Oosterhout.* De jongensschool zou zich intussen kunnen behelpen met de ruimten in het pand Heuvel 9, het huis van de familie Smits op de Heuvel.¹⁰⁰ Waarschijnlijk was Van Oers er op dat ogenblik vast van overtuigd dat het ministerie niet alleen voorstander was van overplaatsing van de hbs naar Oosterhout, maar ook dat de definitieve beslissing slechts afhing van de vraag of Oosterhout de hbs onderdak zou kunnen bieden in afwachting van een eigen onderkomen. Zover was het echter nog lang niet!

In een brief van 15 juli 1950 stelde burgemeester Van Oers de Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant ervan op de hoogte dat op 10 juli op uitnodiging van het ministerie onder leiding van de heer dr. J. Drewes, hoofd van de afdeling vhm, en van de heer dr. Van der Linden van het ministerie een bespreking had plaats gehad *omtrent de meest juiste vestigingsplaats van de thans te Dongen geëxploiteerde Katholieke zogenaamde Streek-HBS.* Op deze bijeenkomst waren verder aanwezig de voorzitter en secretaris van OMO, de directeur van de hbs te Dongen en de burgemeesters van Dongen, Oosterhout, Raamsdonk, Geertruidenberg en Made. De vertegenwoordigers van het ministerie van onderwijs verklaarden zonder enig voorbehoud, dat zij zich, mede naar aanleiding van een eigen onderzoek, volledig konden vinden in de conclusies van het door Gedeputeerde Staten uitgebrachte advies en van het rapport, dat door het ETIN was geproduceerd.¹⁰¹

De twee argumenten van OMO om aan Dongen de voorkeur te geven, namelijk het beperken van het gebied voor een streek-hbs tot Dongen, Rijen en Oosterhout met Dongen als middelpunt van dit gebied en het feit dat een school in Oosterhout een niet onbelangrijk aantal leerlingen zou onttrekken aan de hbs te Waalwijk, werden door het ministerie volledig van tafel geveegd. In het noordwesten van de provincie bestond behoefte aan een streekschool voor de plaatsen Dongen, Oosterhout, Made, Geertruidenberg, Raamsdonk en Rijen en niet alleen voor Dongen en Oosterhout. Voor het vestigen van een dergelijke school kwam naar de mening van het ministerie alleen Oosterhout in aanmerking vanwege de centrale ligging, de goede busverbindingen en andere voorzieningen in de streek.¹⁰²

De heer J. Drewes verzocht OMO aan het slot van de bespreking zich over de definitieve vestigingsplaats nog eens nader objectief te beraden, hetgeen door de vertegenwoordigers van OMO werd toegezegd. Van Oers drong er in zijn brief bij de Commissaris op aan zijn invloed aan te wenden *opdat dit toegezegde nader beraad op korte termijn zou plaats hebben en teneinde OMO te bewegen een nadere beslissing te nemen in het belang van de streek voor welke verzorging deze HBS bedoeld is.*¹⁰³

Van Oers zou van Oers niet zijn als hij niet met het rapport van ETIN in de hand OMO zou verzoeken de inhoud van het rapport met hem en de drie andere burgemeesters te bespreken.¹⁰⁴ Zijn verzoek werd echter afgewezen met het argu-

ment dat het rapport nog besproken moest worden in het bestuur van OMO en dat *een bespreking van U en Uw collega's van Geertruidenberg, Raamsdonk en Made op het ogenblik niet gewenst wordt geacht.*¹⁰⁵ De inhoud van het rapport is voor zover ik heb kunnen nagaan ook later geen onderwerp van gesprek meer geweest tussen OMO en de 'bende van de vier burgemeesters.'

Sweens en het bestuur van OMO voelden zich enigszins overrompeld door de bijeenkomst op het ministerie, die naar hun mening meer het karakter had van het doordrukken van een bepaald standpunt dan van een zakelijk overleg. Het ontbreken van een vertegenwoordiging uit Waalwijk en Gilze-Rijen, volgens hen het meest belanghebbend gebied, én de aanwezigheid van een *numeriek sterkere tegenpartij*, wezen in die richting. Bovendien was deze tegenpartij verzekerd van de steun van Gedeputeerde Staten en in het bezit van het ETIN-rapport, dat bij Sweens en OMO niet bekend was en waartegen zij tijdens de bijeenkomst derhalve weinig konden inbrengen.¹⁰⁶ De bezwaren tegen de afwezigheid van Gilze-Rijen en Waalwijk zijn niet overtuigend en klinken enigszins hypocriet, als we terugkijken op het spel dat Sweens en OMO speelden in 1946 en 1947. In die periode werd immers het gemeentebestuur van Gilze-Rijen niet betrokken bij het overleg, hoewel het in de argumentatie voor het vestigen van een school in Dongen een belangrijke factor was. Nu de zaken zich ongunstiger ontwikkelden voor Dongen en het geconfronteerd werd met de vier samenwerkende gemeenten, werden de gemeentebesturen van Gilze-Rijen en Waalwijk uit de hoge hoed getoverd. Ook voor een enigszins behoorlijk overleg met Oosterhout, toch een onderdeel van de driehoek Rijen-Dongen-Oosterhout, voelden Dongen en OMO in de jaren 1946/1947 en ook later bitter weinig. De beslissing van OMO op 28 oktober 1946 ten gunste van Dongen werd genomen zonder enig overleg met de gemeente Oosterhout. In gewoon Nederlands noemen we dit een koekje van eigen deeg!

Een ongelukkige bijkomstigheid voor de school in Dongen was dat het aantal aanmeldingen voor het schooljaar 1950/1951 opvallend laag was in vergelijking met de voorgaande schooljaren, namelijk slechts 16. De grootste lagere school van Dongen leverde in 1949 nog tien leerlingen en in 1950 niet één, terwijl de H. Hartschool te Oosterhout van zeven leerlingen terugging naar slechts één.¹⁰⁷ De teruggang in het leerlingenbestand was overigens een algemeen verschijnsel, dat voor een groot deel aan de slechte economische situatie te wijten was.¹⁰⁸

In een tweede nota aan het bestuur van OMO ging het schoolbestuur van Dongen uitvoerig in op het rapport van het ETIN. Het verweet het ETIN een bewuste bevoordeling van de gemeente Oosterhout en het elimineren of in twijfel trekken van voor Dongen gunstige factoren. Mede op basis van de twee nota's werd het rapport uitvoerig in het bestuur van OMO besproken.

Voorzitter Van de Putt had in een eerder gesprek met de Commissaris van de Koningin en gedeputeerde Van der Poel al laten doorschemeren dat het rapport in het standpunt van OMO geen wijziging zou brengen. Het bestuur van OMO was unaniem van mening dat het in geen geval op het besluit van 28 oktober 1946 mocht terugkomen.¹⁰⁹ Een compromisvoorstel van Gedeputeerde Staten om de school in Dongen om te bouwen tot een lyceum, waarvan de onderbouw in Oosterhout zou kunnen worden gevestigd, werd verworpen. Wel was het bestuur

bereid om zijn medewerking te verlenen aan een middelbare school in Oosterhout, indien de groei van de bevolking en de uitbreiding van de industrie aldaar bleef aanhouden. OMO stelde Van Oers, het ministerie en Gedeputeerde Staten op de hoogte van deze besluiten en constateerde dat hiermee de kwestie Dongen-Oosterhout als afgedaan beschouwd moest worden.¹¹⁰

Het heeft er alle schijn van dat het bestuur van OMO aan het totstandkomen van een middelbare school in Oosterhout slechts wilde meewerken als de ontwikkeling van het aantal leerlingen in Dongen daartoe aanleiding gaf. Kennelijk is het aanvankelijk de bedoeling geweest om in samenwerking met het Onze Lieve Vrouweylyceum in Breda te komen tot een middelbare school in Oosterhout, echter onder voorwaarde dat de school in Breda onder het bestuur van OMO geplaatst zou worden. In april 1951 deelde Van Oers het bestuur van OMO namelijk mee, dat na besprekingen met de bisschop van Breda en het bestuur van het Onze Lieve Vrouweylyceum was komen vast te staan dat het bestuur van het lyceum onder geen enkele voorwaarde bereid was het bestuur van de school over te dragen aan OMO, waarmee *deze mogelijkheid voor middelbaar onderwijs in Oosterhout afgedaan is*.¹¹¹ Van Oers voegde er aan toe van het ministerie van onderwijs vernomen te hebben dat OMO niet bereid was *om te voldoen aan het door Dr. Drewes van genoemd Ministerie uitgedrukt verlangen tot overplaatsing van de thans te Dongen geëxploiteerde streek-HBS naar Oosterhout*. Waarschijnlijk had Van Oers toen al geen hoge verwachtingen van de medewerking van OMO, want hij eindigde zijn brief met de mededeling dat hij naar aanleiding van bovenstaande ontwikkelingen met zijn collega's van Made, Geertruidenberg en Raamsdonk zou bespreken *welke stappen thans door ons genomen dienen te worden*. Van het gemeenschappelijk standpunt zou het bestuur van OMO op de hoogte gesteld worden, *tenzij U alsnog op korte termijn bereid zoudt zijn met Oosterhout in nader contact te treden om te komen tot de vestiging van een Katholieke streek-HBS te Oosterhout*.¹¹² Het lijkt mij dat de vier gemeenten 'de op-de-lange-baan-schuiverij' van OMO langzamerhand beu waren en voorzichtig begonnen te denken aan het stichten van een school buiten OMO om. Dat OMO zijn medewerking aan Oosterhout afhankelijk stelde van de situatie in Dongen blijkt wel uit de bespreking van de brief van Van Oers in het bestuur van OMO op 23 april 1951. Naar aanleiding hiervan vroeg de voorzitter aan burgemeester Sweens hoe het stond met het aantal aanmeldingen voor het jaar 1951/1952. De vooruitzichten konden zeker niet rooskleurig genoemd kon worden, terwijl bovendien het stichten van een internaat definitief van de baan was. Op basis van deze informatie besloot het bestuur van OMO Oosterhout te berichten dat het thans geen mogelijkheid zag om te komen tot vestiging van een middelbare school in Oosterhout.¹¹³

Voor het eerst zorgden de ontwikkelingen voor de nodige onrust onder de leraren in Dongen. Op uitdrukkelijk verzoek van het schoolbestuur in Dongen stelde OMO een schriftelijke verklaring op dat de in Dongen opgerichte hbs voor jongens in deze gemeente gevestigd zou blijven, teneinde elke twijfel of onzekerheid bij de docenten weg te nemen. Het schrijven mocht zelfs ter kennis van de docenten gebracht worden!¹¹⁴

Dat de vier gemeenten besloten hadden de zaak wat harder te spelen blijkt uit

OOSTERHOUT PROTESTEERT

Tegen handhaving der H.B.S. te Dongen

DE RAAD der gemeente Oosterhout heeft in zijn vergadering van 5 Juli 51. na een bespreking in bedoelen vergadering besloten aan de Vereniging „Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant“ als schoolbestuur van de thans te Dongen gevestigde Katholieke streek-H.B.S. met ingang van het in September aanvangende nieuwe schooljaar geen subsidie meer te verlenen ten aanzien van het bezock van deze H.B.S. door Oosterhoutse leerlingen.

Van beroegde zijde deelt men ons mede, dat dit besluit van de Raad van Oosterhout niet gericht is tegen het gemeentebestuur van Dongen, noch tegen Dongen als zodanig, doch uitsluitend bedoeld is als een daadwerkelijk protest tegen de houding van „O.M.O.“ inzake de handhaving in Dongen van deze voor de streek Oosterhout, Dongen, Rijen, Raamsdonk, Made e.a. en Geertruidenberg bedoelde middelbare school, vooral nu in de praktijk nog eens bewaarheid is, dat deze H.B.S. te Dongen niet in staat is haar streekfunctie te vervullen.

De Raad van Oosterhout meende tot deze stap te moeten overgaan nu „O.M.O.“ zich blijkbaar niet stoort aan de onomwonden uitspraken van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, het Provinciaal Bestuur en het Economisch Technisch Instituut in Noord-Brabant, welke instanties na een uitvoerig en diepgaand onderzoek alle tot de conclusie kwamen, dat deze streek-HBS niet te Dongen, doch te Oosterhout gevestigd behoort te worden wil het doel van deze toeh als streekschool bedoelde HBS worden bereikt. Tenslotte kan er nog op grond van het momentele industrialisatie-proces van Oosterhout aan deze zich belangrijk ontwikkelende plaats met haar welhaast 2500 inw. niet langer een middelbare school worden onthouden.

17. De gemeenteraad van Oosterhout besluit geen subsidie meer te verlenen voor leerlingen uit Oosterhout.

het besluit van de gemeenteraad van Oosterhout van 5 juli 1951 op initiatief van de Raad en eerst na uitvoerige beraadslagingen met algemene stemmen om met ingang van september 1951 geen subsidie meer te verlenen voor de Oosterhoutse leerlingen in Dongen. Het besluit moest gezien worden als een daadwerkelijk protest tegen de houding van Uw bestuur inzake handhaving in Dongen van deze voor de streek Oosterhout, Dongen, Rijen, Raamsdonk, Made e.a. en Geertruidenberg bedoelde middelbare school, vooral nu in de praktijk nog eens bewaarheid is dat de HBS te Dongen niet in staat is haar streekfunctie te vervullen.¹¹⁵ De gemeenteraden van Made, Geertruidenberg en Raamsdonk betuigden hun adhesie met het raadsbesluit van de gemeente Oosterhout, hoewel er geen leerlingen uit deze gemeenten de hbs te Dongen bezochten.¹¹⁶ Met name de reactie van Made liet aan duidelijkheid niets te wensen over. Het bestuur van Made stelde vast dat de hbs haar werkelijke streekfunctie slechts kon vervullen als deze gevestigd was in de gemeente Oosterhout. *De feiten bevestigen dit overigens, waar geen der leerlingen uit deze gemeente, die een middelbare opleiding volgen, van deze school gebruik maakt of dit zelfs maar in overweging neemt.*

*Er is overigens voldoende reden en daarom grote kans dat onze gemeente zich ten aanzien van de subsidieverlening zou conformeren aan het besluit van het gemeentebestuur te Oosterhout, voorzover te eniger tijd – hetwelk ons onwaarschijnlijk voorkomt – van feitelijke belangstelling voor de school te Dongen zou blijken.*¹¹⁷

Een tweede stap op weg naar een eigen streek-hbs in Oosterhout was het verzoek van de besturen van de vier gemeenten aan het ministerie om met ingang van

het schooljaar 1952/1953 in principe een rijkssubsidie toe te kennen voor een te Oosterhout te stichten streek-hbs, *nu het bestuur van OMO blijkbaar niet zal zwichten voor de gemotiveerde uitspraken van Uw Ministerie, van het Provinciaal Bestuur van Noord-Brabant en het ETIN in Noord-Brabant*. Met het subsidieverzoek gaven de gemeentebesturen uitdrukkelijk aan, dat – ook al zou Dongen vestigingsplaats voor de streek-hbs blijven – de besturen der samenwerkende gemeenten *niet ZULLEN, niet KUNNEN berusten in het feit, dat de streek-Oosterhout (wellicht voor enige decennia) verstoken blijft van een middelbare school*.¹¹⁸

Ten slotte probeerde Van Oers in het laatste kwart van dat jaar brede steun te mobiliseren onder de bedrijven in Oosterhout, onder meer van de nieuwe vestiging van Philips, ‘Atelier Volt’, Jamin, de asbestfabriek ‘Nefabas’, en van de nieuwe Amercentrale van de PNEM in Geertruidenberg. Zonder uitzondering steunden de grote bedrijven het subsidieverzoek van de vier gemeenten bij het ministerie onder meer met het argument dat vooral het hoger personeel het als een groot bezwaar zag dat hun kinderen geen middelbare opleiding ter plaatse of in de onmiddellijke omgeving konden volgen. De vestiging van een middelbare school in Oosterhout werd dan ook door alle bedrijven van harte toegejuicht.¹¹⁹

Ondanks al deze steunbetuigingen werd de aanvraag om toekenning van een rijkssubsidie niet gehonoreerd. De streek Oosterhout bleef nu nog slechts één mogelijkheid over: starten met een eigen hbs zonder rijkssubsidie! Tijdens een van de vele bezoeken van een Oosterhoutse delegatie aan het ministerie in Den Haag in het schooljaar 1952/1953 werd duidelijk dat ook voor het jaar 1953/1954 geen rijkssubsidie te verwachten was. Volgens de heer De Kroon, vanaf 1946 gemeentesecretaris van Oosterhout en een van de belangrijkste voorvechters van een hbs in Oosterhout, was dr. Drewes van het departement van mening dat Oosterhout niet langer moest wachten op toekenning van een rijkssubsidie. Nadrukkelijk gaf Drewes Oosterhout tot tweemaal toe het advies, dat het móest starten met een hbs en zelf moest zorgen voor de financiering van de school in afwachting van een rijkssubsidie. Van Oers had het uitstekend begrepen: een streekschool in Oosterhout onder een eigen bestuur en zonder de steun van de Vereniging ‘Ons Middelbaar Onderwijs’.¹²⁰

Oosterhout op weg naar een eigen streekschool

In eerste instantie was het streven van het gemeentebestuur gericht op de vestiging van een streek-lyceum in Oosterhout. Begin 1953 nam Van Oers contact op met dr. O.G.E.M. Verhaak, voorzitter van het bestuur van het Onze Lieve Vrouwe-lyceum in Breda, om de mogelijkheid te bespreken een dependance van het lyceum in Breda te Oosterhout te stichten. Mede op advies van dit bestuur werd de congregatie van de broeders ‘Sint-Marie’ in Huijbergen benaderd om de leerkrachten voor deze dependance te leveren. Na overleg met de bisschop en vicaris mgr. Koenraadt aanvaardde het hoofdbestuur van de congregatie *met grote dankbaarheid* het verzoek. Voor de meeste vakken beschikte het over de nodige bevoegde leerkrachten. Voor de vakken Grieks en Latijn zouden de paters Capucijnen, die op dat ogenblik hun kloosterseminarie in Oosterhout bouwden, gevraagd kunnen worden. Van Oers drong bij het bestuur aan op een snelle beslissing, omdat hij met ingang van 1

september 1953 de dependance wilde openen.¹²¹ De gedachte om in Oosterhout een dependance van het Onze Lieve Vrouwelyceum te beginnen werd spoedig weer verlaten. Kort voordat in de pers de stichting van een eigen r.k. hbs voor jongens bekend gemaakt werd, deelde de gemeente Oosterhout het bestuur van het Onze Lieve Vrouwelyceum mee, dat het R.K. Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding van oordeel was dat het voor het middelbaar onderwijs in Oosterhout gunstiger zou zijn om direct te beginnen met een school onder een zelfstandige stichting. Bovendien was het ministerie van Onderwijs uit onderwijstechnische overwegingen tegen een dependance.¹²²

Op 1 juni 1953 stuurde Van Oers een overzicht van de stand van zaken en van de eventuele problemen die zich bij de stichting van het streeklyceum te Oosterhout konden voordoen naar de burgemeesters van Made, Raamsdonk en Geertruidenberg. Het stuk was bedoeld als leidraad bij het overleg in de respectievelijke raadsvergaderingen.¹²³ In de tweede week van juni berichtte het college van B. en W. van Oosterhout het R.K. Centraal Bureau voor Onderwijs en Opvoeding, de staatssecretaris van onderwijs, dr. A. de Waal, en de Inspectie voor vmo in Den Haag, dat de gemeenteraden van Oosterhout op 2 juni, van Geertruidenberg op 3 juni, van Made op 5 juni en tenslotte van Raamsdonk op 6 juni besloten hadden het exploitatietekort van de te stichten middelbare school te Oosterhout voor gemeenschappelijke rekening te nemen voor de jaren, waarin nog geen rijkssubsidie verstrekt zou worden. Raamsdonk, Made en Geertruidenberg zouden jaarlijks f 50,- per leerling betalen, Oosterhout f 100,- plus de overige kosten; leerlingen uit Breda werden gelijkgesteld met de leerlingen uit Oosterhout. Tevens werd aangekondigd dat er binnen enkele dagen een stichtingsbestuur zou worden gevormd bestaande uit vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten; één van de bestuursleden werd benoemd door het hoofdbestuur van de 'Congregatie van de Christelijke Broeders der Onbevleete Ontvangenis der Allerheiligste Maagd en Moeder Gods Maria' te Huijbergen.¹²⁴ Met de congregatie, mgr. Koenraadt van het bisdom Breda en mgr. Op de Coul van het R.K. Centraal Bureau in Den Haag was in de weken voorafgaand aan de officiële bekendmaking van de opening van de school intensief contact geweest over allerlei praktische zaken, die geregeld moesten worden.¹²⁵ Hoewel het streven gericht bleef op een lyceum, werd in overleg met mgr. Op de Coul de opzet voorlopig beperkt tot een hbs met een a- en b-afdeling. De bisschop van Breda was volledig ingelicht en had zijn goedkeuring verleend tot oprichting van een katholieke school voor vmo te Oosterhout.¹²⁶

Op zaterdag 13 juni 1953 publiceerden de kranten het bericht dat *in september a.s. te Oosterhout een Katholieke HBS zal worden geopend, welke zal voorzien in de behoefte aan middelbaar onderwijs voor jongens in Oosterhout en omliggende plaatsen en met name voor Raamsdonk, Made c.a. en Geertruidenberg.*¹²⁷ Tot directeur van de hbs werd benoemd *de eenwaarde Broeder Antoninus (Gerritzen) van de Onderwijscongregatie te Huijbergen, thans leraar Frans aan de St. Franciscuskweekschool voor onderwijzers te Breda.* De datum voor het schriftelijk toelatingsexamen werd vastgesteld op woensdag 1 juli in Hotel 'De Koppelpaarden' te Oosterhout.¹²⁸

Nieuwe Katholieke H.B.S.
 voor Oosterhout en Omstreken
 te Oosterhout

Naar wij van bevoegde zijde vernemen zal in September a.s. te Oosterhout een Katholieke H.B.S. worden geopend, welke zal voorzien in de behoeften aan middelbaar onderwijs voor jongens uit Oosterhout en omliggende plaatsen en met name voor Raamsdonk, Mide e.a. en Geertruidenberg.

Zijn Hoogwaardige Excellentie Mosteignere Bisschop van Brabant heeft aan de stichting van deze streekschool zijn goedkeuring verleend, terwijl ook de gemeenteraden van Oosterhout, Geertruidenberg, Mide e.a. en Raamsdonk reeds finantieele medewerking hebben toegestaan en de stichting en exploitatie van deze H.B.S.

De onderwijscongregatie Sint Maas te Blidargen, welke evenwel buiten de buiten het Bissdom Breda reeds vele andere instellingen beheert en haar sporen op onderwijsgebied heeft verspreid, heeft met instemming van de Bisschop van Brabant zich bereid verklaard de leiding van deze H.B.S. op zich te nemen.

Door de medewerking van de bevoegde instanties zijn de voorbereidingen thans reeds zo ver gevorderd, dat in September a.s. met de eerste klas kan worden begonnen, terwijl ook de bemoeienis van de Directeur spoedig kan worden verwacht.

De oprichting van deze H.B.S. die dienstbaar zal zijn aan de wetenschappelijke verrijking van jongens, zal zeker belangrijk toe goede kunnen aan de verdere ontwikkeling der streek, die in meerdere opzichten aanmerkelijke aandacht verdient.

In dit verband behoort slechts te worden gewezen op de vestiging van een militair garnizoen te Raamsdonk, de afbouw van de Electriciteitscentrales te Geertruidenberg, kortom de gezonde groei van de gehele streek.

Naar wij nog vernemen, is deze H.B.S. ook voor niet-Katholicken toegankelijk.

De details van het toelatingsexamen zal nog nader worden bekend gemaakt.

Treedt men zij verwezen naar de advertenties elders in dit blad.

18. Bericht in *Het Vrije Kanton* van 13 juni 1953 van de opening van de streek-hbs in Oosterhout.

De reacties van Dongen en OMO

Het bericht van de oprichting van de streekschool in Oosterhout bracht de nodige opschudding en onrust teweeg bij het bestuur van OMO, bij het schoolbestuur in Dongen en onder de Dongense leraren. Op 15 juni 1953, twee dagen na de aankondiging van de opening van de hbs in de pers, bespraken voorzitter en secretaris van OMO op verzoek van staatssecretaris De Waal op het departement de kwestie Dongen-Oosterhout. Op een vraag van OMO of zij op de hoogte was van de oprichting van de hbs in Oosterhout verklaarde De Waal dat zij dit uit de pers vernomen had en dat zij de gang van zaken ten zeerste betreurde. Ook op het Centraal Bureau werd met verbazing gereageerd op het krantenbericht en werd ontkend dat er met het Bureau contacten waren geweest.¹²⁹ Dit lijkt mij op zijn minst leugentjes om bestwil. B. en W. van Oosterhout hadden immers zowel het ministerie als het Centraal Bureau al op 8 juni op de hoogte gebracht van de voorgenomen oprichting van de hbs. Met het Centraal Bureau waren in de weken daaraan voorafgaand, zoals reeds hierboven vermeld, zelfs allerlei praktische zaken besproken.¹³⁰

Op een bijeenkomst op 24 juni met enkele leden van het schoolbestuur en de directeur en leraren van de hbs te Dongen ter bespreking van de gevolgen van de opening van de school in Oosterhout constateerden voorzitter en secretaris van OMO dat er een pessimistische stemming heerste onder de aanwezigen.¹³¹

**DIRECTEUR KATHOLIEKE
H.B.S. TE OOSTERHOUT**

Tot Directeur van de in September a.s. te openen nieuwe Katholieke H.B.S. voor Oosterhout en omstreken is benoemd: de Eerw. Broeder Antoninus, leraar Frans aan de St. Franciscus-kweekschool voor Onderwijzers, te Breda.

Een dezer dagen zal hij zijn intrek nemen in het klooster van de Eerw. Broeders van Huijbergen, aan de Arendstraat 38 te Oosterhout.

19. Benoeming van Broeder Antoninus tot directeur van de r.k. hbs te Oosterhout.

Tijdens een gesprek met vertegenwoordigers van het bestuur van OMO en van de hbs in Dongen, dat enkele dagen later plaatsvond, verklaarde mgr. Baeten van Breda niet op de hoogte te zijn geweest van de gang van zaken en gehandeld te hebben op advies van mgr. Koenraadt. Mgr. Koenraadt van zijn kant was zich van geen kwaad bewust. Hij had persoonlijk het Centraal Bureau geheel overeenkomstig de voorschriften gevraagd een advies uit te brengen aan de bisschop.¹³² Dit wordt bevestigd door de mededeling van mgr. Op de Coul aan het gemeentebestuur van Oosterhout in een brief van 12 juni, dat *op grond van de van Z. Hoogw. Exc. de Bisschop van Breda verkregen toestemming tot oprichting van een katholieke school voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs te Oosterhout* kon worden overgegaan.¹³³ Op verzoek van OMO ten slotte zegden Gedeputeerde Staten toe de kwestie met de staatssecretaris te zullen behandelen en zegde de staatssecretaris toe een en ander persoonlijk met mgr. Op de Coul te zullen bespreken. Kennelijk wilde in dit stadium niemand zijn vingers branden aan de schoolstrijd tussen beide gemeenten. De bisschop voelde zich bovendien enigszins 'misbruikt'. Eind juli verzocht hij de burgemeester van Oosterhout via zijn secretaris *de goedheid te willen hebben te trachten te voorkomen, dat bij publicaties betreffende de R.K. HBS te Oosterhout goedkeuringen en benoemingen 'door de Bisschop' en als 'Bisschoppelijk' worden aangeduid. Door het opvallend vooruit-schuiven in een vorig bericht in de dagbladen van de goedkeuring van de Bisschop had de bisschop zonder dat het nodig was onaangenaamheden ondervonden.*¹³⁴

Op 27 juni 1953 deden de leraren van de hbs in Dongen, die zich in hun bestaan bedreigd voelden, in een brief aan alle bij de zaak betrokken instanties een voorstel om te komen tot oplossing van de problemen. De leraren hadden tot dan toe *met een onrustige belangstelling* het verloop van de strijd tussen de gemeenten Dongen en Oosterhout gevolgd zonder zich in de discussie te mengen, omdat *wij het als ónze taak beschouwden katholiek onderwijs te brengen aan de streek, waarvoor onze school bestemd was, en als taak van anderen om uit te maken of dit vanuit Dongen óf Oosterhout zou geschieden. Nooit immers – tot voor kort – heeft iemand er aan getwijfeld, of het M.O. in deze streek zou door één school, de onze, worden behartigd.*

Het had hen met verbijstering getroffen, dat men met een *nonchalant gebaar, alsof*

het de gewoonste zaak dezer wereld was, ons werk en onze school de doodsteek toebrengt door de oprichting van een tweede HBS te Oosterhout. Alleen reeds de schade hierdoor aan onze materiele belangen toegebracht zou ons het recht geven tot een scherp protest.

Het katholiek onderwijs – waarvan wij ons mede de hoeders weten – wordt door deze gang van zaken ernstig geschaad, omdat een moeizaam verworven vrijheid hier ontaardt in ongebondenheid, waarbij katholiek onderwijs ander katholiek onderwijs kapot komt slaan. Het enige gevolg hiervan kan zijn een familietwist, waarvan kwaadwillige derden alleen de lachende getuigen zullen zijn.

De leraren die zich als neutrale personen in het geschil beschouwden, deden het volgende voorstel om de moeilijkheden op te lossen:

1. De hbs in Oosterhout zou voorlopig niet worden opgericht;
2. te Dongen zou voorlopig geen schoolgebouw worden gesticht;
3. een deskundige en neutrale commissie diende na zelfstandige inzage en interpretatie van de gegevens op korte termijn een bindend advies te geven waar de ene school voor de streek zal worden gesticht.¹³⁵

De brief, die ondertekend was door de directeur M. Reijnen en de leraar A. Brouwers, werd gestuurd naar alle mogelijke instanties in het bisdom Breda en de provincie Noord-Brabant, het ministerie van O.K. en W., het bestuur van OMO, het Katholiek Centraal Bureau en de broeders van Huijbergen. Om te voorkomen dat er bij deze instanties een verkeerd beeld zou ontstaan stuurde het bestuur van de op 28 juni geformeerde 'stichting voor katholiek M.O. en V.H.M.O. voor Oosterhout en omgeving' een reactie, die door de congregatie van Huijbergen was opgesteld. Na een overzicht van de ontwikkelingen rond de stichting van een streekschool in het noordwesten van de provincie gaf het bestuur te kennen geen enkele aanleiding te zien om op de voorstellen van de Dongense leraren in te gaan. De hbs in Oosterhout was opgericht en het bestuur had de leiding van het onderwijs blijvend toevertrouwd aan de broeders van Huijbergen en dit laatste zelfs in de stichtingsakte vastgelegd. De verantwoordelijkheid voor de heersende problemen lag volledig bij het bestuur van de hbs te Dongen.¹³⁶

Bemiddelingspogingen

Begin augustus 1953 werd de eerste bemiddelingspoging ondernomen. Mgr. Op de Coul liet het bestuur van OMO weten dat Oosterhout tot ieder redelijk compromis bereid was onder de voorwaarden:

1. dat beide partijen zich zouden onderwerpen aan de uitspraak van een deskundige en neutrale instantie, die op korte termijn een bindend advies zou moeten geven over de plaats, waar de ene school voor de streek zou moeten worden gesticht;
2. dat een broeder zou worden aangewezen als onderdirecteur;
3. dat na het ontslag van de heer Reijnen de leiding in handen van een broeder zou worden gesteld.¹³⁷

Op aanraden van burgemeester Sweens, die absoluut niets voelde voor een onderzoek of voor het aanstellen van een broeder als onderdirecteur en zeker niet op een later tijdstip als directeur, deelde het bestuur van OMO mgr. Op de Coul mee, dat *het destijds genomen besluit om de school in Dongen te vestigen onveranderd dient te blij-*

ven. Het was van mening dat, gezien het aantal leerlingen, de toekomst van de school in Dongen met een gerust hart tegemoet gezien kon worden.¹³⁸

Deze optimistische kijk op de toekomst van de school werd niet gedeeld door de leerkrachten van de hbs in Dongen. Zij stelden het plaatselijke schoolbestuur verantwoordelijk voor de situatie die was ontstaan. De r.k. hbs te Dongen was in 1947 als *Streekschool* opgericht. De leraren hadden, ervan uitgaande dat er in de streek voor twee scholen geen plaats was, een voorstel gedaan om voorlopig pas op de plaats te maken en vervolgens een objectief onderzoek uit te laten wijzen, wat de juiste plaats was, van waaruit het onderwijs in de streek gegeven moest worden. Dit had naar hun mening ook het standpunt moeten zijn van het *bestuur* van een *streekschool*. Het was voornamelijk aan het bestuur in Dongen te wijten dat het niet de hele streek representeerde en dat uit de school in Dongen nauwelijks meer dan een plaatselijk schooltje gegroeid was en niet een werkelijke streekschool met alle gevolgen van dien.¹³⁹

De analyse die zij gaven van de structuur van de hbs in Dongen loog er ook niet om. Het laatste toelatingsexamen was van een dermate bedenkelijk niveau, dat de eerste klas voor het grootste deel bestond uit leerlingen die niet op een hbs thuis hoorden. De overgangsnormen waren in 1953 zodanig versoepeld dat van de tweede klas nagenoeg hetzelfde gezegd kon worden. De derde klas ten slotte bestond grotendeels uit jongens uit Breda, die over een paar jaar Oosterhout beslist niet voorbij zouden rijden. Immers de school was zijn goede naam reeds bezig te verliezen. Op Dongen en Rijen alleen kon de school niet bestaan; kortom, *wij bevinden ons op een zinkend schip en zullen springen, voordat de ratten het verlaten*. (zie ook beide staatjes hieronder!) Het is duidelijk dat de leraren kritiek hadden op de door Sweens inder tijd geformuleerde beperkte streekaanduiding, namelijk Rijen-Dongen-Oosterhout, en begonnen te voelen voor de uitgebreidere kring Oosterhout, zoals het memorandum van Ostraholtum in 1946 aangegeven had.¹⁴⁰

De directeur, M. Reijnen, was inmiddels met ziekteverlof. Toen hij hoorde dat het bestuur van OMO het voorstel, dat de leraren op 27 juni gedaan hadden en dat door mgr. Op de Coul was overgenomen, *verminkt en wel van de hand had gewezen*, besefte hij dat dit de doodsteek betekende voor wat hij als zijn levenswerk beschouwde. Het werd de directe aanleiding tot zijn ziekte.¹⁴¹ Gedurende het ziekteverlof van Reijnen, van oktober 1953 tot februari 1954, nam onderdirecteur drs. A.P.J. Brouwers de leiding van de school over. Ook Brouwers werden de spanningen bijna te veel. Op 6 november 1953 verzocht hij het bestuur van OMO schriftelijk hem *van de functie van waarnemend directeur te ontheffen*, omdat de spanningen onder de leraren een te grote invloed op zijn gezin hadden. Hij kwam om voor mij onduidelijke redenen spoedig tot andere gedachten, getuige een aantekening 'niet verzonden' op de brief.¹⁴²

Uit de volgende overzichten bleek volgens de leraren dat een hbs in Dongen, naast een school in Oosterhout, geen bestaansmogelijkheid had. Vanaf de oprichting van de hbs waren de leerlingen uit de volgende gemeenten afkomstig:

Overzicht I van de leerlingenaantallen van de r.k. hbs te Dongen.¹⁴³

Jaar	47/48	48/49	49/50	50/51	51/52	52/53	53/54	54/55
Dongen	19	31	42	40	47	52	47	37
Oosterhout	27	3	11	24	31	29	38	36
Gilze-Rijen	5	14	15	18	18	24	25	30
Breda	-	-	-	7	13	16	23	25
Elders*	5	8	6	5	7	10	13	14
Totaal	32	64	87	101	114	140	144	133

In het schooljaar 1953/1954 waren de 144 leerlingen afkomstig uit de volgende gemeenten en als volgt verdeeld over de verschillende klassen.

Overzicht II van de leerlingenaantallen van de r.k. hbs te Dongen.¹⁴⁴

	%	Totaal	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	Va	Vb
Dongen	32,64	47	15	12	5	4	2	1	3	5
Oosterhout	25,00	36	3	7	8	7	5	3	2	1
Gilze-Rijen	17,36	25	10	5	1	4	1	2	1	1
Breda	16,00	23	3	2	6	3	3	3	1	2
Tilburg	3,48	5	2	2	-	1	-	-	-	-
Elders*	5,52	8	1	1	1	2	1	1	1	
Totaal	100,00	144	34	29	21	21	11	10	8	10

* De leerlingen van 'elders' kwamen uit Bavel, 's-Gravenmoer, Kaatsheuvel, 's-Hertogenbosch, Loon op Zand, Teteringen, Zundert en Valkenswaard.

Uit de cijfers van overzicht II blijkt het aantal leerlingen uit Dongen en Rijen in totaal 72 te bedragen met inbegrip van de leerlingen die naar het oordeel van de leraren niet geschikt waren voor het middelbaar onderwijs. Van de 15 leerlingen uit Dongen in de eerste klas waren zeven doubleurs. Van de tien leerlingen uit Rijen zou minstens de helft al in de eerste klas afvallen. Als deze leerlingen van de school verdwenen, bleven er nog ongeveer 60 over.

Uit overzicht I blijkt dat Rijen vanaf 1947 een betrekkelijk constant aantal leerlingen leverde en Dongen een zeer wisselend aantal. Geen van beide liet een blijvend stijgende lijn zien. De enige mogelijke conclusie: *aan een school die gedwongen rond het subsidiegetal schommelt, heerst corruptie: leerlingen moeten aangenomen, behouden en bevorderd worden omwille van de subsidie. Aan zo'n school wil een goed leraar niet werken. Hij is ten dode opgeschreven.*¹⁴⁵

De leraren in Dongen hadden niet alleen grote bezwaren tegen het beleid van hun schoolbestuur, ook het bestuur van OMO kreeg er stevig van langs. Hoewel het bestuur van OMO meermalen had toegezegd bereid te zijn de plaats van de school in de streek afhankelijk te stellen van een objectief onderzoek, werd het voorstel van

20. De ongeopende brief van wvd. rector A. Brouwers aan het hoofdbestuur van OMO.

het lerarencorps hierover met een luchtigheid van gebaar ter zijde geschoven, alsof het hier nauwelijks om een probleem ging. Bovendien verweten zij het bestuur dat het niet positief bijdroeg aan de oplossing van de problemen door niet aan te geven op welke basis wél tot een gesprek gekomen zou kunnen worden. Het bestuur had immers met het verwerpen van het door mgr. Op de Coul uitgewerkte voorstel van de leraren gekozen voor het standpunt van de heer Sweens, die zijn school niet zag als een centrum van cultuur voor de streek, maar als een bezit van zijn gemeente; die een onjuist beeld schetste van de levenskansen van de school naast een school in Oosterhout en die vier jaar illusies gewekt had over een convict, dat definitief van de baan was. Daarmee had OMO het lot van de school verbonden aan de persoon van de heer Sweens, hetgeen naar de mening van de leraren het doodvonnis van de school betekende. Zij waren hoe dan ook niet van plan de lijn van OMO te volgen en gingen in het belang van de streek hun eigen weg. Er was maar één uitweg uit de impasse: aanvaarding van het voorstel mgr. Op de Coul.¹⁴⁶

Het heeft niet veel zin om op de interne moeilijkheden in Dongen tussen de leraren en het plaatselijk bestuur en de leraren en het bestuur van OMO in te gaan. De verwijten vlogen over en weer, waarbij de grenzen van het fatsoen meermalen overschreden werden. Slechts één voorbeeld om dit te illustreren. Op 27 november schreef de waarnemend directeur A. Brouwers een brief aan het hoofdbestuur van OMO, waarin hij meedeelde dat de heer Sweens de voorzitter van OMO meende te moeten aanvallen in deze of nagenoeg deze bewoordingen: *het is jammer dat wij zo'n voorzitter hebben. Als er Teulings nog was of Maan Sassen, dan zou dit nooit gebeurd zijn; maar ja, hij zit er nu eenmaal en blijft er zitten, want het geeft f. 2500,- per jaar.*¹⁴⁷ Het geeft een beetje de zeer persoonlijke toon aan waarin de vaak heftige discussies over en weer werden gevoerd.

Het bestuur van OMO bleek weinig gecharmeerd van het optreden van de waarnemend directeur Brouwers en van de acties van de docenten en verzocht hen dringend geen contact meer over de kwestie Oosterhout-Dongen op te nemen met welke instantie ook zonder toestemming van het plaatselijk schoolbestuur.¹⁴⁸ Hiermee was, voor zover wij hebben kunnen nagaan, de rust in de Dongense gelederen naar buiten toe enigszins hersteld, maar het wantrouwen onder de leerkrachten tegen het beleid van OMO geenszins verdwenen. Volgens de leraren was *in de loop der jaren al zoveel scheef gegaan, dat wij ons op dit ogenblik niet blindelings aan hen kunnen toevertrouwen*.¹⁴⁹

Op 20 november kwam mgr. Op de Coul na gesprekken met het bisdom Breda (mgr. Koenraad), het bestuur van de r.k. hbs te Oosterhout (Van Oers en pastoor Commissaris) en het Centraal Bureau (mgr. Op de Coul) met een voorstel van de staatssecretaris, waarmee het schoolbestuur te Oosterhout wederom kon instemmen.

Het voorstel ging ervan uit dat beide scholen onder één bestuur zouden worden gebracht en tot één school samengevoegd. Een neutrale instantie, het Katholiek Sociaal-kerkelijk Instituut, zou daarna beslissen waar de school gevestigd zou worden. Beide partijen zouden zich neer moeten leggen bij de door het KASKI aangewezen plaats.

Vervolgens was het bestuur van de hbs te Oosterhout bereid de school te Dongen en, na uitspraak van het KASKI, de ene streekschool voor het gebied van *Dongen, Oosterhout en omgeving (cursivering auteur)* onder zijn bestuur te nemen en alle consequenties daarvan te aanvaarden, met name alle leraren van de school te Dongen over te nemen in gelijke functies als zij in Dongen vervulden.

Ten slotte ging het bestuur van de hbs te Oosterhout ermee akkoord de ene streekschool voor het gebied van *Dongen, Oosterhout en omgeving (cursivering auteur)* onder het bestuur van de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs' te plaatsen mits de statuten van OMO op twee punten gewijzigd zouden worden. Door OMO mocht geen school opgericht worden en geen door OMO opgerichte school mocht het predikaat 'Rooms Katholiek' voeren zonder toestemming van de bisschop van het betrokken diocees. Een vertegenwoordiger van de bisschop van elk diocees moest zitting krijgen in het Centraal Bestuur van OMO.¹⁵⁰

Het voorstel van Op de Coul was voor het grootste deel in overeenstemming met de gedachten van Brouwers en de leraren van Dongen. Zij voegden er wel aan toe dat de gemeente, waar de streekschool niet gevestigd werd, een middelbare school zou krijgen, zodra er in de streek ruimte was voor twee scholen. Bovendien zou het ministerie bij een eventuele verplaatsing van de school naar Oosterhout tegemoet moeten komen aan de onkosten van de leraren. Geen van beide opmerkingen werd in het voorstel opgenomen. Anders dan in het voorstel van 5 augustus 1953 vormde zowel voor Op de Coul als voor Brouwers het regelen van problemen rond de broeders van Huijbergen geen essentieel onderdeel van het voorstel van 20 november.¹⁵¹ (zie ook telegram van Op de Coul aan Brouwers, 18 november 1953).

Het bestuur van OMO kon zich niet met het gehele voorstel verenigen en meende enkele amendementen te moeten aanbrengen. Het kon uitsluitend akkoord gaan met de instelling van één school Dongen-Oosterhout, indien de drie laagste klassen als parallelklassen zowel in Oosterhout als in Dongen kwamen en de twee

STAATSBEDRIJF DER PTT					
VERKORTINGEN VOOR HET ALLE DIENTAANSPRAKEN					
101 = Adres van de afzender	102 = Bestemming van de afzender	103 = Bestemming van de afzender	104 = Bestemming van de afzender	105 = Bestemming van de afzender	106 = Bestemming van de afzender
107 = Bestemming van de afzender	108 = Bestemming van de afzender	109 = Bestemming van de afzender	110 = Bestemming van de afzender	111 = Bestemming van de afzender	112 = Bestemming van de afzender
113 = Bestemming van de afzender	114 = Bestemming van de afzender	115 = Bestemming van de afzender	116 = Bestemming van de afzender	117 = Bestemming van de afzender	118 = Bestemming van de afzender
119 = Bestemming van de afzender	120 = Bestemming van de afzender	121 = Bestemming van de afzender	122 = Bestemming van de afzender	123 = Bestemming van de afzender	124 = Bestemming van de afzender
TELEGRAM					
afzender	bestemming	bestemming	bestemming	bestemming	bestemming
A. Brouwers	1154	10	1154	1154	3
<p><i>Met u. Broeders. Woonde Pley</i> <i>Essentieel onderdeel van schoolbestuur</i> <i>voorst. aldus mededeeld aan OMO</i> <i>de Coul</i></p>					
<p>VERZEND UW TELEGRAMMEN VIA „HOLLANDRADIO PTT“</p>					

21. Telegram mgr. Op de Coul aan A. Brouwers.

hoogste klassen voorlopig in Dongen bleven. De bouw van een nieuwe school in Dongen mocht hierdoor in geen geval worden uitgesteld. Het plaatselijk schoolbestuur moest samengesteld worden uit een evenredige afvaardiging van ingezetenen van *beide gemeenten* (cursivering auteur) (het bestuur van Oosterhout tekende in de kantlijn aan: *Gaat niet om beide gemeenten; gaat om het belang van diverse streekgemeenten*), eventueel met een voorzitter, woonachtig in een andere gemeente. Het bestuur van OMO zou na overleg met het plaatselijk schoolbestuur de voorziening van het lerencorps in Oosterhout regelen. OMO verwachtte dat na enkele jaren uit de ene school in beide gemeenten een zelfstandige school zou ontstaan, waarmee een einde zou komen aan de jaren durende ‘schoolstrijd’ tussen beide plaatsen.¹⁵²

Het bestuur van OMO bleef ook grote bezwaren houden tegen het instellen van een onderzoek door een neutrale instantie naar de plaats waar de school uiteindelijk gevestigd zou moeten worden. Het zag de bui kennelijk al hangen als dit zou doorgaan. Vandaar dat zij het afwezen onder meer met het argument dat het nemen van een objectieve beslissing bijna onmogelijk moest worden geacht, *waar men gebonden is rekening te houden met de zware financiële offers, door gemeentebestuur en ingezetenen van Dongen gedurende vele jaren gebracht*.¹⁵³ Mijns inziens een wat vreemde en weinig ter zake doende redenering!

De staatssecretaris, A. de Waal, kon zich met de door het bestuur van OMO gemaakte voorstellen niet verenigen. Dit bleek uit de mededeling van broeder Salesius in een brief aan broeder Antoninus, dat het gesprek tussen OMO en de staatssecretaris niets uitgehaald had. *OMO wil een driejarige onderbouw in Oosterhout en de bovenbouw in Dongen, onder haar bestuur. Dr. De Waal kon daar niet mee akkoord gaan;*

*het is ook rechtstreeks in strijd met de wet. Zonder resultaat zijn ze huiswaarts gegaan. Of ze nu nog iets anders gaan verzinnen is niet bekend.*¹⁵⁴

Op 28 december van dat jaar kwam mgr. Op de Coul met zijn laatste voorstel. Hierin ging hij uit van twee scholen, die onder één regionaal bestuur zouden komen te staan met indien mogelijk een neutrale voorzitter. Het onderzoek van een neutrale instantie, waar OMO tegen was, verving hij door het plan aan beide plaatsen de reële kans te geven proefondervindelijk aan te tonen, wie het meest aanspraak kon maken op de vestiging van de school. Met dit laatste punt werd tevens voorkomen dat een van de scholen opgeheven zou worden terwijl mogelijk binnen korte tijd zou blijken dat er alsnog plaats zou zijn voor een tweede school. Aan de bisschop van Breda werd overgelaten om na een niet te lange proeftijd, gedacht werd aan een periode van twee jaar, een uitspraak te doen over de definitieve situering van de school. Oosterhout bleef, indien na twee jaar op basis van de cijfers nog geen beslissing genomen kon worden, een gelijke kans houden als Dongen om uit te groeien tot een volledige hbs.¹⁵⁵

Ook dit voorstel, waarin nog een aantal zaken van ondergeschikt belang geregeld werd, was in deze vorm voor OMO niet acceptabel. OMO wilde vasthouden aan één OMO-school, namelijk de hbs te Dongen, met parallelklassen voor de drie laagste klassen in Oosterhout. De twee hoogste klassen zouden in dit voorstel uiteraard in Dongen blijven. De school zou onder rechtstreekse leiding staan van het hoofdbestuur van OMO en, als Oosterhout dit wenste, onder één regionaal bestuur met een neutrale voorzitter. Het hoofdbestuur van OMO stelde wel de stichting van een afzonderlijke school in Oosterhout in het vooruitzicht, indien na een redelijke proeftijd, te stellen op minstens vijf jaar, uit de leerlingenbezetting in Oosterhout én ook te Dongen zou blijken, dat het bestaan van twee scholen in de streek verantwoord zou zijn. Wederom stelde OMO derhalve de stichting van een school in Oosterhout afhankelijk van de ontwikkeling van de school in Dongen.¹⁵⁶ Het spreekt vanzelf dat het schoolbestuur in Oosterhout weinig voelde voor het door OMO geamendeerde voorstel. Ook het Centraal Bureau van mgr. Op de Coul bleek niet gecharmeerd te zijn van het OMO-voorstel, dat officieel op 5 februari 1954 bekend werd gemaakt.¹⁵⁷ Op 24 februari deelde Op de Coul waarnemend directeur Brouwers, met wie hij ook bij het formuleren van dit voorstel contact had gehad, mee dat het bestuur van OMO het voorstel niet aanvaard had.¹⁵⁸ De kwestie zat duidelijk in een impasse en voor zover ons bekend zijn er daarna geen nieuwe bemiddelingspogingen van buitenaf meer ondernomen.

In maart 1954 kreeg de 'burenruzie' nog een bijzonder staartje door het optreden van de afdeling Dongen van de R.K. Lerarenvereniging 'St. Bonaventura', die van oordeel was dat broeders om de een of andere reden niet thuishoorden in het middelbaar onderwijs en zeker niet in staat geacht moesten worden om een middelbare school te runnen. Hiermee spitste de strijd zich toe op de aanwezigheid van de broeders in het middelbaar onderwijs, op hun pedagogisch-didactische (on)deskundigheid en op de tegenstelling lekenschool of broederschool. De broeders werd de raad gegeven zich niet te steken *in dit wespennest van dorpspolitiek en schoolorganisatorische tegenstellingen, daar zij er zich later alleen met schade en schande uit zouden kunnen te-*

rugtrekken.¹⁵⁹ De leraren van de hbs te Dongen hadden al in juni 1953 *met klem* geprotesteerd tegen het feit dat de broeders de leiding op zich genomen hadden van de hbs te Oosterhout, omdat ze daarin een bedreiging van de bestaansmogelijkheden van hun eigen school zagen. *De feiten hebben sindsdien de juistheid van deze zienswijze bevestigd en momenteel is het voor ieder die de tekenen wil zien en verstaan, duidelijk dat de school van Oosterhout de R.K. HBS van Dongen binnen enkele jaren zal dooddrukken.* Zij waren niet van plan om zich zonder slag of stoot te laten verjagen uit een onderwijsgebied, dat wij op historische gronden het onze mogen noemen en ‘ergens in Nederland’ een nieuwe baan te gaan zoeken en misschien jaren op en neer te reizen – *dagelijks en wekelijks – tussen haardsteden en werkkring. Het zal U bij enig nadenken duidelijk zijn, dat wij aan ons zelf en aan onze gezinnen verplicht zijn, onze morele en materiele rechten te verdedigen en U zult ons dat dan ook niet kwalijk kunnen nemen.*

De afdeling Dongen dreigde de kwestie in behandeling te geven aan de r.k. Lerarenvereniging ‘St. Bonaventura’, wanneer er vóór 20 april geen aanvaardbare modus vivendi was bereikt. Wanneer de congregatie echter het middelbaar onderwijs van de streek aan de leraren van Dongen wilde overlaten, *dat wil zeggen Uw medewerking ertoe verleent om van de HBS te Oosterhout een lekenschool te maken*, dan waren zij bereid tegenover de broeders *een goede collegialiteit te betrachten. Zij zullen dan in staat zijn de ervaring op te doen, die toch voor het succesvol geven van middelbaar onderwijs noodzakelijk is.*¹⁶⁰

De brief was ondertekend door de voorzitter en secretaris van de afdeling Dongen van de Lerarenvereniging ‘St. Bonaventura’, de heren Kremers en Hoofd van Huysduynen. De laatste zou vanaf september 1955 eerst als leraar handelswetenschappen en vanaf 1956 als onderdirecteur aan de hbs te Oosterhout verbonden blijven tot zijn pensioen in 1971.¹⁶¹

De reactie van de onderwijscongregatie, voor het grootste deel uit de koker van de directeur van de hbs te Oosterhout, broeder Antoninus, loog er niet om. De vicaris was van mening dat hij op de gestelde eisen onmogelijk kon ingaan, omdat de hbs niet op initiatief van de broeders was opgericht. De congregatie had de directeur en de broeders-leraren ter beschikking gesteld op uitdrukkelijk verzoek van het bestuur van de Oosterhoutse hbs en van de bisschoppelijk hoofdinspecteur van het katholiek onderwijs. Het bestuur zou ook zonder medewerking van de broeders begonnen zijn met een eigen hbs. De moeilijkheden tussen beide gemeenten waren uitsluitend te wijten aan het beleid van het schoolbestuur in Dongen.¹⁶²

Toen het duidelijk was dat de onderhandelingen, die tussen juli 1953 en februari 1954 gevoerd waren, *door de starre houding van OMO in een impasse waren geraakt*, richtte de afdeling Dongen van ‘St. Bonaventura’ een schrijven aan het bestuur van de hbs in Oosterhout. De leraren van Dongen waren er vast van overtuigd dat handhaving van de school in Oosterhout zou leiden tot de ondergang van de hbs in Dongen en tot grote problemen voor de docenten. Zij waren tevens ervan overtuigd dat het nog mogelijk moest zijn om, alvorens de verdediging van hun belangen toe te vertrouwen aan het hoofdbestuur van ‘St. Bonaventura’, de problemen op te lossen via direct overleg met het bestuur in Oosterhout. Als basis voor een oplossing stelden zij voor *het voorstel dat in overleg met Mgr. Op de Coul door U op 20 november 1953 is gelanceerd* en waarin het bestuur van de hbs in Oosterhout zich bereid ver-

klaard had *alle leraren van de huidige school te Dongen over te nemen in gelijke functies als zij momenteel in Dongen bekleeden*.¹⁶³ Het schoolbestuur van de hbs in Oosterhout heeft, wellicht vanwege de toon van de brief, geweigerd de brief te beantwoorden. In een tweede brief van begin mei sprak de afdeling Dongen in ieder geval haar te-leurstelling en ongerustheid uit over *het uitblijven van een antwoord Uwerzijds op ons schrijven van 19 maart ll*.¹⁶⁴

Begin april ondernam het schoolbestuur in Oosterhout zelf een laatste poging om een regeling te treffen aangaande *de dagelijkse leiding van het onderwijs op de R.K. HBS Oosterhout*. De redenen hiervoor waren *te komen tot een spoedige erkenning en subsidiering van de Oosterhoutse HBS door het Rijk, en om de moeilijkheden van de Dongense leraren mede op te lossen*. Op 9 april kwamen het bestuur van de katholieke hbs voor Oosterhout en Omstreken en het bestuur van de broeders van Huijbergen een variant overeen van het oorspronkelijke voorstel van mgr. Op de Coul van 5 augustus 1953, dat toen door het schoolbestuur in Dongen en OMO werd verworpen. Het voorstel bevatte de volgende punten.

De directeur van de hbs te Oosterhout, broeder Antoninus, zou met ingang van 1 september 1954 ontslag krijgen als directeur en op die datum een vaste aanstelling krijgen als onderdirecteur.

De directeur van de hbs te Dongen, de heer Marius H. Reijnen, zou met ingang van 1 september 1954 benoemd worden tot directeur van de hbs te Oosterhout.

Het bestuur van de katholieke hbs voor Oosterhout en Omstreken bevestigde met het tekenen van de overeenkomst, dat bij aftreden van de heer Reijnen de broeders van Huijbergen in de gelegenheid gesteld werden om de leiding van de school weer aan één van haar leden toe te vertrouwen.¹⁶⁵

De heer Reijnen meende op goede gronden te mogen aannemen dat men in Oosterhout nog verder had willen gaan dan de hierboven geformuleerde voorwaarden. Hij had uit *zeer, zeer betrouwbare bron* vernomen, dat het bestuur in Oosterhout op 28 maart besloten had de leiding van de school per 1 september 1954 volledig over te dragen aan leken. In dit verband zou de heer Reijnen verzocht worden het directeurschap te aanvaarden en *zijn lerarencorps beschikbaar te stellen voor de Oosterhoutse school*. Aangezien de prognose voor het schooljaar 1954/1955 van de school in Dongen weinig rooskleurig was (Reijnen: *het is geen prognose meer van mij, als ik zeg, dat de school te Dongen binnen één misschien twee jaar bankroet is*), dacht hij er ernstig over op het aanbod van Oosterhout in te gaan. Hij was ervan overtuigd dat in dat geval *de school in Dongen geheel kapotgeslagen was*, omdat er niemand te vinden zou zijn die de betrekking van directeur van een *geheel uitgeleefde school* ambieerde.¹⁶⁶

Reijnen had het bij het rechte eind met zijn opmerking dat men in Oosterhout verder had willen gaan dan de voorstellen van 9 april. Op 28 maart had het bestuur van Oosterhout, al of niet na druk van buitenaf, namelijk besloten om een leken-school te vormen met de leraren van Dongen als docenten. Op 29 maart had Van Oers aan de voorzitter van de afdeling Dongen bericht: het is voor elkaar, wij hebben een lekenschool en mgr. Koenraadt zal de broeders van de noodzaak ervan overtuigen. Op 3 april had Van Oers Reijnen en Brouwers op het gemeentehuis van Oosterhout laten ontbieden. Hij had hun bij die gelegenheid officieel de leiding van

de school aangeboden.¹⁶⁷ Reijnen besloot toen echter het aanbod in beraad te houden totdat schriftelijke bevestiging van het een en ander zou volgen. Op 4 april stelden Van Oers en pastoor Commissaris de broeders in Bergen op Zoom op de hoogte van dat besluit. De broeders tekenden een dag later protest aan bij mgr. Koenraadt en mgr. Op de Coul, die er niet in slaagden om de broeders van de noodzaak van de maatregel te overtuigen. Tenslotte kwam het bestuur van de hbs in Oosterhout met het hierboven genoemde voorstel van 9 april op de proppen, waarin de positie van de broeders van Huijbergen veilig gesteld werd.¹⁶⁸

Zelfs het vergaande voorstel van het bestuur in Oosterhout van 28 maart bleek het schoolbestuur van Dongen niet te kunnen aanvaarden.¹⁶⁹ Het ging ervan uit dat in de loop van maximaal tien jaar een volledige hbs in Dongen mogelijk moest zijn en wilde de mogelijkheden hiertoe open houden. De voorwaarden, die Dongen in dit verband stelde, onder meer de drie laagste klassen in Oosterhout en de hoogste klassen in Dongen, waren voor het bestuur in Oosterhout niet aanvaardbaar. Het Oosterhoutse bestuur hield na het boven beschreven gekrakeel bovendien vast aan de blijvende aanwezigheid van de broeders op de hbs in Oosterhout. Toen vervolgens bleek dat de heer Reijnen het directeurschap slechts wilde aanvaarden als ook de onderdirecteur en alle leraren van Dongen in dezelfde functie en hetzelfde vak in Oosterhout zouden worden aangesteld en de school daarmee een volledige lekschool zou worden, waren ook deze voorstellen van de baan. Op 22 mei 1954 berichtte de heer Reijnen het Oosterhoutse schoolbestuur officieel dat hij niet bereid was om onder de gestelde voorwaarden het directeurschap in Oosterhout te aanvaarden.¹⁷⁰ Broeder Antoninus bleef derhalve directeur en de broeders bleven op de hbs in Oosterhout gehandhaafd. Wellicht is het bericht dat de school in Oosterhout met ingang van september 1954 de rijkserkenning zou verkrijgen hierop van invloed geweest.¹⁷¹

Ook in Dongen waren de vooruitzichten verbeterd. Het aantal aanmeldingen voor het cursusjaar 1954/55 was gestegen naar 28 leerlingen en er was *een kentering merkbaar in de houding van de docenten*. De gemeente Dongen had in het uitbreidingsplan een terrein gereserveerd voor de bouw van een nieuw schoolgebouw.¹⁷²

Dat de leraren van Dongen ondanks alles met enige spanning uitkeken naar de start van de hbs in Oosterhout bleek onder meer uit het ironisch geschreven artikel in het toenmalige Dongense schoolblad 't Krabbeltje', dat we in zijn geheel hieronder weergeven.

In het *Nieuwsblad voor het Kanton Oosterhout* lezen we:

*Namens het gemeentebestuur van de gemeente Oosterhout zal op 1 April 1953 in termijnen worden aanbesteed, het bouwen van een H.B.S. gelegen in plan-Zuid, kadastraal bekend gemeente Oosterhout, sectie P. No. 4437.
Bestek en tekeningen te verkrijgen bij Openbare Werken Oosterhout.
Per stel f. 5.- Restitutie f. 11,-*

Naar aanleiding van dit bericht zijn wij naar de burgervader van Oosterhout gestapt.

Op onze vraag ons enige inlichtingen te geven over die advertentie, vertelde de burgemeester ons dat, nu Oosterhout meer dan 20 000 inwoners bezit, zij wel het recht had een eigen H.B.S. te bouwen. Enkele jaren geleden was mijn collega in Dongen mij helaas een slag voor, maar nu zullen we de zaak eens flink aanpakken.

Op onze vraag hoe hij het wou aanleggen leerlingen naar Oosterhout te trekken, verklaarde de burgemeester dat dit nog een gemeentegeheim was. Wel kan ik alvast enkele details mededelen.

De school zal bestaan uit 12 klassen en een gymnastieklokaal. Het schei- en natuurkundelokaal zal goed uitgerust worden, dank zij een gift van enkele vooruitziende industriëlen alhier. De amanuensis, die de toestellen zal bedienen en de scheikundeleraar bij de proefnemingen zal bijstaan, is een analist met jarenlange ervaring.

De jongens die van buiten Oosterhout komen zullen 's morgens kosteloos door bussen van Bruyns worden afgehaald en teruggebracht. Tussen de middag krijgen de jongens de gelegenheid in de welvoorzien kantine te lunchen en wordt er o.a. echte thee en koffie geschonken. De fondsen hiervoor zijn verschaft door een Oosterhouter, die indertijd in Dongen zijn boterhammen tussen de middag moest zien op te eten. Er zal verder voor voldoende ontspanning gezorgd worden.

Oosterhout ziet af van elke subsidie, in welke vorm ook, van gemeenten buiten Oosterhout waar leerlingen woonachtig zijn.

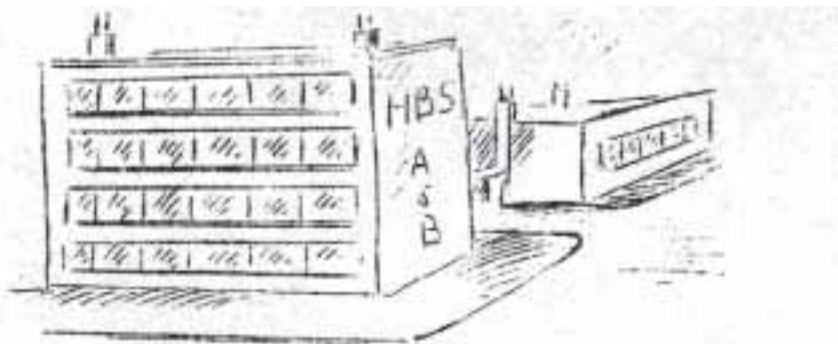
De jongens van de B-afdeling worden in staat gesteld onder deskundige leiding een astronomische kijker te bouwen. Het benodigde materiaal hiervoor is al besteld.

De villa's (± 600 m³), die voor de leraren bestemd zijn, zullen in het Lukwelpark gebouwd worden. Verder vernemen we nog, dat de school gebruik mag maken van het sportpark 'De Warande', bovendien zal 's zomers het zwembad 2 ochtends in de week ter beschikking van de H.B.S. worden gesteld, terwijl 's middags enkele middagen ijsvrij zal worden gegeven. Ook wordt de aanleg van een kegelbaan voor leraren overwogen.

Wel wordt natuurlijk verwacht dat de leerlingen van de school zich zullen opgeven voor de Oosterhoutse 'Nachtegalen' en dat de leraren werkend lid zullen worden van de Koninklijke zangvereniging 'Aurora', stem of niet.

Voor de Dongense leerlingen zal in de nabijheid van de school ter voorkoming van heimwee, een leerlooiërij worden gebouwd, aldus besloot de burgemeester zijn betoog.

De gemeentesecretaris liet ons een tekening van de school zien, waarvan wij geen copy mochten nemen, daar dit nog geheim was. Uit onze herinnering geven wij hieronder een schets.

Op de pogingen van de leraren te Dongen onder aanvoering van de latere directeur van de school, A. Brouwers, om in 1955 via de lerarenvereniging 'St. Bonaventura' alsnog hun gelijk te halen ga ik niet al te uitvoerig in en beperk ik mij tot het vermelden van enkele opvallende punten. Beide partijen zetten in een uitgebreide documentatie aan het bestuur van 'St. Bonaventura' hun visies uiteen. Uit de documentatie van Dongen bleek klip en klaar dat ook het Dongense lerarencorps van mening was dat OMO in 1946 *ten onrechte besloten had haar school in Dongen te vestigen*. Een tweede opvallende punt was hun vaste overtuiging dat in de streek geen plaats was voor twee middelbare scholen en dat de stichting van de school in Oosterhout het einde betekende van de hbs in Dongen. En tenslotte richtten de Dongense leraren hun pijlen vooral op de broeders, die zij verweten niet gevoelig te zijn geweest voor welk compromis dan ook. De onderwijscongregatie wilde ten koste van de lekenleraren een plaats verwerven in het middelbaar onderwijs in de regio.¹⁷³

Oosterhout stelde hiertegenover dat het gemeentebestuur in 1953 *voor een muur stond*. Het OMO-bestuur wilde de hbs te Dongen niet overplaatsen naar Oosterhout en het ministerie wilde uit onderwijstechnische redenen geen dependance van het Onze Lieve Vrouwelyceum te Breda in Oosterhout vestigen. Daarna had het gemeentebestuur nadat het ministerie toestemming had gegeven om in Oosterhout een zelfstandige school te beginnen, de congregatie van de broeders van Huijbergen, die alle Oosterhoutse jongensscholen beheerde, gevraagd de leiding van de hbs op zich te willen nemen. Op advies van de vicaris-generaal, mgr. Koenraadt, en na goedkeuring van de bisschop van Breda, mgr. Baeten, had het bestuur van de congregatie de uitnodiging aanvaard. Niet de congregatie had *zich als het ware opgeworpen als schoolbe-*

Tilburg, Mei 1954

Gesachte heer,

Omdat ik grootverstand heb naar de overname van de hbs van de W.B.S. te Oosterhout, zou ik me in verbinding willen stellen met het Bestuur. Zoude ik nog willen berichten heb dit kan gelukken?

Maagzeldend
Was v. d. Teggenland.

Spreken 20
Tilburg

22. Sollicitant vraagt in Dongen inlichtingen over de hbs te Oosterhout.

23. Voorbeeld van de wijze waarop de strijd werd gevoerd door de leraren van Dongen.

24. Voorbeeld van de wijze waarop OMO-scholen de hbs in Oosterhout tegenwerkten.

stuur of als lerarencorps van de Oosterhoutse HBS; de congregatie was door het schoolbestuur van de Oosterhoutse hbs gevraagd om leraren beschikbaar te stellen. De oorzaak van de moeilijkheden van de hbs in Dongen en daarmee van de leraren lag niet bij de broeders maar uitsluitend bij het eigen schoolbestuur en bij het bestuur van OMO.¹⁷⁴

De acties van Dongen, mogelijk ook gesteund door de lerarenvereniging 'St. Bonaventura', waren vaak op het onbehoorlijke af. Een advertentie van Oosterhout in 'St. Bonaventura' om leraren werd van de zijde van Dongen voorzien van een opmerking, waarin sollicitanten werd gevraagd zich eerst in verbinding te stellen met de voorzitter van de afdeling Dongen. In maart 1955 schreef een oud-leerling van de kweekschool van de broeders in Breda het volgende: *In de leraarskamer van het Bonifacius-lyceum allhier hangt een zeer tendentieuze, bijzonder stijlloos pamflet, afgezonden door directeur en leraren der R.K. HBS te Dongen. Zij verzoeken daarin aandacht voor hun zaak op het congres van Sint Bonaventura op 12 april e.k. De wijze waarop de woorden van de Vicaris Generaal verwerkt zijn, is hoogst onkies. Genoemde kerkelijke autoriteit zou het geschrift ongetwijfeld met verontwaardiging lezen.*¹⁷⁵ Leraren – zoals de tekenleraar Gielis –, die naast een betrekking aan één van de OMO-scholen ook lessen gaven op de hbs in Oosterhout, werden min of meer gedwongen hun lessen op te zeggen.¹⁷⁶ Een verzoek van de gemeente Oosterhout in oktober 1954 gedaan om met enkele bestuursleden een bezoek te mogen brengen aan de hbs in Valkenswaard (een OMO-school) werd geweigerd met de mededeling *dat, zolang als de kwestie Dongen-Oosterhout niet is opgelost, ik het, tegenover mijn Bestuur, juist acht daarvoor te bedenken.*¹⁷⁷ Ook de broeders konden er overigens wat van. In maart 1954 schreven zij aan de hoofden van onze scholen te Breda een brief waarin de hoofden verzocht werd de ouders van mogelijke middelbare schoolleerlingen *de weg te wijzen naar Oosterhout en niet naar Dongen.*¹⁷⁸ Het geeft een beetje de verziekte sfeer aan die in de jaren 1954 en 1955 en eigenlijk ook nog lang daarna tussen beide scholen heerste.

Zowel deze stemmingmakerij als de acties van Dongen en 'St. Bonaventura' haalden weinig uit. Ook de afdeling Dongen kwam halverwege het jaar 1955 tot het inzicht dat het streven naar één streekschool niet reëel meer was en pleitte voor één streekschoolbestuur voor beide scholen, *mits de binding met OMO bewaard blijft en daarmee garantie van goede Brabantse onderwijs tradities.* Dit schoolbestuur moest ernaar streven het bestaan van beide scholen te redden *door een gunstig werkend dirigisme.*¹⁷⁹ In januari 1956 ten slotte kwam het Economisch Technologisch Instituut tot het oordeel dat de twee scholen *thans naast elkaar zouden kunnen blijven bestaan.*¹⁸⁰ Tot één streekschoolbestuur is het overigens evenmin gekomen.

Tot besluit

Beide scholen zijn sindsdien hun eigen weg gegaan en hebben hun eigen geschiedenis geschreven met alle ups en downs die daar bij horen. De school in Dongen leidde een aantal jaren een moeizaam bestaan in het voormalige patronaatsgebouw aan de Gasthuisstraat. Eerst in 1961 was het zover, dat oud-directeur M. Reijnen – hij ging in juli 1960 met pensioen – de eerste steen kon leggen van het

25. De eerste 31 leerlingen van de r.k. hbs te Oosterhout met de directeur broeder Antoninus voor de toenmalige H. Hartschool.

26. Van 1954 tot 1960 was dit gebouw één van de locaties van de hbs in Oosterhout. Basisschool Schapendries.

27. MFC aan de Slotlaan.

nieuwe schoolgebouw en de aannemer P.A. Lodewikus uit Oosterhout kon beginnen met de bouw. Op 14 april 1964 werd de school met de nieuwe naam John F. Kennedy HBS plechtig ingezegend door mgr. Koenraadt van het bisdom Breda. Het gebouw vormde een soort 'twee-onder-één-kapschool' met de MMS 'Maris Stella' van de zusters Franciscanessen. Om het onderscheid tussen beide scholen te benadrukken (of misschien wel om onderlinge contacten tussen jongens en meisjes te vermijden) werd de klink verwijderd uit de deur, die beide scholen met elkaar verbond. Bij de fusie van beide scholen in 1983 tot dr. Schaepmancollege werd de deur pas geopend.

In 1972 telde de school slechts 340 leerlingen, 218 jongens en 122 meisjes, en in 1975 420 leerlingen, in verhouding tot alle andere streekscholen minder dan de helft.¹⁸¹ Inmiddels is de naam van de school vanwege een nieuwe fusie gewijzigd in Cambreur College.

Op 1 september 1953 begon de r.k. hbs voor Oosterhout en Omstreken in een lokaal van de toenmalige H. Hartschool aan de Nieuwe Bouwlingstraat, tegenwoordig 'de Westhoek', aan een 'zwerfversbestaan' met 31 leerlingen en negen leerkrachten: vijf broeders, drie lekenleraren en een priester.¹⁸² Op 19 juli 1954 kreeg de hbs de rijks erkenning. In het voorjaar van 1956 gaf het ministerie de school toestemming om op 1 september 1956 te starten met een middelbare meisjesschool, mms. Met ingang van 1 januari 1956 werd aan de hbs-b rijks subsidie verleend, met ingang van 1 januari 1957 aan de hbs-A en met ingang van 1 januari 1958 aan de mms.

In 1954 werd de H. Hartschool verlaten en betrok de nieuwe hbs een oude lagere school voor jongens aan de Schapendries, een gebouw dat dateerde van 1862. In het gebouw Heuvel 9 werd een lokaal ingericht als studie- en overblijfzaal. Veel leerlingen hebben hier in de eerste jaren een dankbaar gebruik van gemaakt. In september 1956 werd naast de school aan de Schapendries de behuizing van de ambachtsschool op de Heuvel in gebruik genomen, een oud herenhuis, dat dateert van 1778 en tegenwoordig onderdak biedt aan het Centrum voor Kunst en Cultuur, H 19.¹⁸³

In september 1960 ten slotte werd het tegenwoordige schoolgebouw in gebruik genomen, *een nieuw gebouw, dat zich presenteert aan de vorstelijke Slotlaan, in de sfeer van de Oosterhoutse 'slotjes' in de onmiddellijke nabijheid van het feestelijke Lukwelpark.*¹⁸⁴

De r.k. hbs te Oosterhout, sinds 1 september 1959 onder de nieuwe naam Mgr. Frencken College, telde in 1972 niet minder dan 848 leerlingen, 442 jongens en 406 meisjes, en in 1975 meer dan 1500 leerlingen. Na de verzelfstandiging van de dependance in Raamsdonksveer in 1976 schommelt het leerlingenaantal rond de 1100 leerlingen.¹⁸⁵

Het gelijk van de bestuurderen in Oosterhout kan niet beter aangetoond worden dan in het onderstaand overzicht van het aantal leerlingen over de eerste elf jaren van haar bestaan.¹⁸⁶

Jaar	Oosterhout	Made	Raamsdonk	G'berg	Breda	Elders	Totaal
1953	22	2	2	2	1	2	31
1954	40	9	4	4	11	7	75
1955	61	10	10	4	25	13	123
1956	114	12	10	9	44	24	213
1957	138	18	10	8	62	27	263
1958	146	22	11	8	64	33	284
1959	172	28	11	17	68	36	332
1960	195	33	9	15	66	38	356
1961	209	32	15	17	67	39	379
1962	230	32	17	23	40	35	377
1963	251	47	19	26	30	36	409

Opvallend in dit overzicht is het relatief grote aantal leerlingen uit Made, uit 'het land van de polderwerkers', op de school in Oosterhout, heel wat meer dan OMO oorspronkelijk verwacht had. Het teruglopend aantal leerlingen uit Breda vanaf 1962 hangt onder meer samen met de opening van een r.k. hbs in Breda, het Newman College.

Ter vergelijking de leerlingcijfers van de hbs in Dongen over de jaren 1953 tot 1964.¹⁸⁷

1953	144	1957	168	1961	221
1954	133	1958	154	1962	222
1955	150	1959	158	1963	229
1956	167	1960	197	1964	246

Ik kan dit artikel niet beter besluiten dan met een fragment uit een bijdrage van de eerste directeur van de r.k. hbs broeder Antoninus, toen inmiddels oud-rector van het Mgr. Frenckencollege drs. N.J.B. Gerritzen, bij het 25-jarig bestaan van de school. Hij heeft weliswaar geen rol gespeeld in de roerige jaren die aan de stichting van de hbs vooraf gingen. Die rol was weggelegd voor de toenmalige burgemeester van Oosterhout Van Oers en in mindere mate voor de gemeentesecretaris De Kroon. Zij hebben door hun niet aflatende inzet de realisatie van de hbs tot stand gebracht. Wel is rector Gerritzen jarenlang 'het gezicht' geweest van het Mgr. Frencken College in Oosterhout.

Het is echter onvermijdelijk te vermelden, dat op 7 september 1953 in een plechtige zitting in de mogelijk enige waardige zaal van Oosterhout op dat moment, de raadzaal van de gemeente, een groep achtenswaardige lieden bij elkaar kwam om gezamenlijk tegenover elkaar te bevestigen, dat er op die dag met een hbs in Oosterhout werd begonnen.

Onder de enthousiaste en onverzettelijke leiding van de toenmalige burgemeester, de heer F. van Oers, hadden vier gemeenten namelijk Oosterhout, Geertruidenberg, Made en Raamsdonk besloten dit avontuur te starten, zonder officiële erkenning, zonder subsidie en met duidelijke tegenwerking van de gemeente Dongen, die in de stichting van de hbs te Oosterhout

een reëel gevaar zag voor de eigen hbs en zulks niet geheel ten onrechte; bovendien was deze school in Dongen een OMO-school en wie zou het, toen reeds, wagen om het grote OMO een voet dwars te zetten?

Bladerend in de archieven ervaar ik de situatie van toen als bijna onwezenlijk; daarom doe ik er verder het zwijgen toe met de opmerking, dat beide scholen hun weg gevonden hebben en de 'strijdbijlen' mogelijk alleen nog als historisch monument hun waarde hebben.¹⁸⁸

28. Drs. N.J.B. Gerritzen, van 1953 tot 1978 rector van het Mgr. Frencken College, met de conciërge Kees Kops.

AANTEKENINGEN

1. H.F.J.M. van den Eerenbeemt e.a., *Geschiedenis van Noord-Brabant, deel 3: 1945-1996 Dynamiek en expansie* (Amsterdam, 1996), 296 en 304.
2. Mededeling van N.J.J. Mekke, oud-leraar Frans aan het Mgr. Frencken College.
3. Th.G.A. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs* (Tilburg, 1991), 197 e.v.
4. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 34.
H.J.F.M. van den Eerenbeemt e.a., *Geschiedenis van Noord-Brabant, deel 2: 1890-1945 Emancipatie en industrialisering*, 354.
5. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 92.
6. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 200.
7. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 203.
8. Regionaal Historisch Centrum Tilburg (RHC Tilburg), archief gemeente Dongen, brief van B. en W. Dongen 25 juli 1946.
9. Katholiek Documentatie Centrum Nijmegen (KDC), archief OMO, notulen 28 oktober 1946.
10. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorbereiding 1 september 1946.
11. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorbereiding 1 september 1946.
12. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorbereiding 1 september 1946.
13. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorb. 10 oktober 1946.
14. In het proefschrift van Th.G.A. Hoogbergen staan nog enkele fouten: dr. A. Sweens op blz. 201 moet zijn dr. J. Sweens; de vergadering van 10 juli 1951 op blz. 202 moet zijn: 10 juli 1950; de gedeputeerde drs. A. van de Poel op blz. 202 moet zijn: drs. A. van der Poel, het bericht van de oprichting van de r.k. hbs in Oosterhout op blz. 203 verscheen op 13 juni in de lokale bladen en niet op 15 juni 1953 en de vergadering van de staatssecretaris dr. A. de Waal met het bestuur van OMO vond niet in Dongen, maar op het ministerie van onderwijs in Den Haag plaats.
15. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 oktober 1946.
16. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, brief Cie van Voorb. aan OMO 30 oktober 1946.
17. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 oktober 1946.
18. Th.G.A. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 201.
19. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, brief OMO aan ministerie van O.K. en W. 12 november 1946.
20. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, brief B. en W. aan Raad Dongen 25 november 1946.
21. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. aan schoolhoofden Oosterhout 20 november 1946.
22. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan Provinciaal der Priesters van het H. Hart 2 december 1946.
23. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van B. en W. Oosterhout 6 december 1946.
24. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van B. en W. Oosterhout 6 december 1946.
25. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, eerste Memorandum stichting 'Ostraholtum'.
26. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan F. Teulings 13 december 1946.
27. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorb. 13 december 1946.
28. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorb. 13 december 1946.
29. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief J. de Quay aan B. en W. Oosterhout 30 december 1946.
30. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van OMO aan B. en W. Oosterhout 31 december 1946.
31. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van OMO aan B. en W. Oosterhout 31 december 1946.
32. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Made c.a. aan ministerie van O. K. en W. 9 januari 1947.
33. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Made c.a. aan ministerie van O. K. en W. 9 januari 1947.
34. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven B. en W. Geertruidenberg 22 januari 1947 en B. en W. Raamsdonk 8 februari 1947 aan ministerie van O. K. en W.
35. KDC, archief OMO, brief van F. Teulings aan J. Sweens 31 januari 1947.
36. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Oosterhout aan Commissaris van de Koningin 28 februari 1947.

37. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. aan gedeputeerde Van der Poel 28 februari 1947.
38. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. aan ministerie van O. K. en W. 28 februari 1947.
39. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, tweede Memorandum stichting 'Ostraholtum'.
40. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorb. 1 mei 1947.
41. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 april 1947.
42. KDC, archief OMO, notulen OMO 2 juni 1946 en RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorb. 3 juni 1947.
43. KDC, archief OMO, notulen OMO 2 juni 1947
44. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, notulen Cie van Voorb. 3 juni 1947.
45. Archief Cambreur College Dongen, notulen schoolbestuur Dongen 7 augustus 1947; 7 januari 1948; 30 september 1948; 1 december 1948; 31 maart 1949 en 21 juni 1949.
46. KDC, archief OMO, brief van het schoolbestuur Dongen aan de docenten van de r.k. hbs te Dongen voor vergadering 18 november 1953.
47. Archief Cambreur College Dongen, notulen schoolbestuur 26 mei 1948.
48. Archief Cambreur College Dongen, notulen schoolbestuur 30 september 1948.
49. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, 'Weekblad voor Dongen', zaterdag 7 juni 1947.
50. RHC Tilburg, archief gemeente Dongen, verslag Raadsvergadering 12 juni 1947.
51. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven B. en W. van Oosterhout aan ministerie van Onderwijs, Gedeputeerde Staten en de Inspectie, 9 juni 1947.
52. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan Sweens, 9 juni 1947.
53. KDC, archief OMO, brief van 1 juni 1947.
54. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, telegram van OMO aan Van Oers, 24 juni 1947.
55. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief OMO aan Van Oers, 19 juni 1947.
56. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan OMO, 25 juni 1947.
57. KDC, archief OMO, notulen OMO 30 juni 1947.
58. Th.G.A. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 202.
59. KDC, archief OMO, notulen OMO 30 juni 1947.
60. KDC, archief OMO, notulen OMO 30 juni 1947.
61. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, *Vrije Kanton*, 27 juni 1947.
62. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, *Vrije Kanton*, 5 juli 1947.
63. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan Gedeputeerde Staten, 30 juni 1947.
64. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van verenigingen in Raamsdonk aan ministerie van onderwijs, 4 juli 1947 en brief PNEM aan Van Oers, 10 juli 1947.
65. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Raamsdonk aan ministerie van onderwijs, 4 juli 1947.
66. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, verslag van de bespreking van 15 juli 1947.
67. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, verslag van de bespreking van 15 juli 1947.
68. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, verslag van de bespreking van 15 juli 1947.
69. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan Van der Poel, 11 september 1947.
70. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan Van der Poel, 11 september 1947.
71. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan Van der Poel, 11 september 1947.
72. Archief Cambreur College Dongen, notulen voorbereidingscommissie 5 juli 1947.
73. Archief Cambreur College Dongen, brief voorbereidingscommissie aan M. Reijnen, 7 juli 1947.
74. Archief Cambreur College Dongen, historisch overzicht ter gelegenheid van de opening nieuwbouw 13 april 1964; KDC, archief OMO, notulen OMO 21 juli 1947.
75. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan De Quay, 16 november 1948.
76. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout aan drs. De Kok, hoofd VHMO, 21 december 1948.

77. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan Gedeputeerde Staten, 22 april 1949.
78. Dr. L. de Jong, *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 12, Epiloog tweede helft* (Den Haag, 1988), 1105 – 1107.
79. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, afschrift brief ministerie van O.K. en W. aan Gedeputeerde Staten, 27 mei 1949.
80. KDC, archief OMO, Nota over onderhoud van 9 juni 1949, 13 juni 1949.
81. KDC, archief OMO, Nota over onderhoud van 9 juni 1949, 13 juni 1949.
82. KDC, archief OMO, notulen OMO 27 juni 1949.
83. KDC, archief OMO, brief M. Reijnen aan schoolbestuur Dongen, 21 juni 1949.
84. KDC, archief OMO, brief M. Reijnen aan schoolbestuur Dongen, 21 juni 1949.
85. Th.G.A. Hoogbergen, *75 jaar Ons Middelbaar Onderwijs*, 209 en 211.
86. KDC, archief OMO, brief Gedeputeerde Staten aan ministerie van O.K. en W. 29 juni 1949.
87. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 23 augustus 1949.
88. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 23 augustus 1949.
89. KDC, archief OMO, brief OMO aan ministerie van O.K. en W., 16 september 1949.
90. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van Van Oers aan F. Teulings, 4 oktober 1949.
91. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief F. Teulings aan Van Oers, 10 oktober 1949.
92. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Oosterhout aan Gedeputeerde Staten, 5 november 1949.
93. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van B. en W. van Oosterhout, Made, Raamsdonk en Geertruidenberg aan ministerie van O.K. en W. 25 februari 1950.
94. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, *Dagblad De Tijd* van 4 en 14 oktober 1949
95. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven B. en W. Oosterhout aan ETIN, 20 en 31 oktober 1949.
96. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, rapport ETIN, november 1949.
97. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan B. en W. van Made, Raamsdonk en Geertruidenberg, 28 februari 1950.
98. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 19 juli 1950.
99. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief A.F. Monna aan Van Oers, 24 februari 1950.
100. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan ministerie van O.K. en W., 15 maart 1950.
101. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan de Commissaris van de Koningin, 15 juli 1950.
102. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan de Commissaris van de Koningin, 15 juli 1950.
103. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan de Commissaris van de Koningin, 15 juli 1950.
104. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan OMO, 28 juli 1950.
105. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van OMO aan Van Oers, 14 augustus 1950.
106. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 19 juli 1950.
107. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 19 juli 1950.
108. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 19 juli 1950.
109. KDC, archief OMO, notulen OMO 25 september 1950 en Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van OMO aan Van Oers, 2 oktober 1950.
110. KDC, archief OMO, notulen OMO 27 november 1950.
111. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan OMO, 3 april 1951.
112. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan OMO, 3 april 1951.
113. KDC, archief OMO, notulen OMO 23 april 1951.
114. Idem en archief Cambreur College Dongen, notulen schoolbestuur 8 maart 1951.
115. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van B. en W. Oosterhout aan B. en W.

- van Made, Raamsdonk en Geertruidenberg, 12 juli 1951 en brief B. en W. Oosterhout aan OMO, 17 juli 1951.
116. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven B. en W. Geertruidenberg, 8 augustus 1951 en van B. en W. van Raamsdonk aan OMO, 10 augustus 1951.
117. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief van B. en W. Made en Drimmelen aan OMO, 14 augustus 1951.
118. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Oosterhout, Made, Geertruidenberg en Raamsdonk aan ministerie van O.K. en W., 13 augustus 1951.
119. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven van Philips Atelier 'VOLT', 2 november 1951, en van de PNEM, 16 november 1951 aan ministerie van O.K. en W.
120. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan mr. J.M.L.Th. Cals, minister van O.K. en W., 18 oktober 1952, en memorandum van Van Oers bij brief van 1 juni 1953 aan de burgemeesters van Made, Geertruidenberg en Raamsdonk.
121. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Oosterhout aan dr. O.G.E.M. Verhaak voorzitter bestuur 'Onze Lieve Vrouweylyceum' te Breda, april 1953.
122. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief B. en W. Oosterhout aan bestuur 'Onze Lieve Vrouweylyceum', 12 juni 1953
123. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan de burgemeesters van Made, Geertruidenberg en Raamsdonk, 1 juni 1953.
124. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven van B. en W. Oosterhout aan het r.k. Centraal Bureau en aan de staatssecretaris O.K. en W., dr. A. de Waal, 8 juni 1953.
125. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief van broeder Salesius aan broeder Stanislaus, 6 juni 1953, en brief R.K. Centraal Bureau aan Van Oers, 11 juni 1953.
126. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief Van Oers aan de Provinciaal van de Capucijnen, 10 juni 1953, en brief R.K. Centraal Bureau aan B. en W. Oosterhout, 12 juni 1953.
127. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, *Nieuwsblad voor het Kanton Oosterhout*, 13 juni 1953, en *Weekblad Gilze-Rijen*, 13 en 20 juni 1953.
128. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brieven B. en W. Oosterhout aan dr. A. de Waal, 16 juni 1953, en aan de inspecteur VHMO, A.J.S. van Dam, 18 juni 1953.
129. KDC, archief OMO, notulen OMO 13 juli 1953.
130. Archief Mgr. Frencken College (MFC), correspondentie broeders van Huybergen en r.k. Centraal Bureau 6 juni 1953 en 11 juni 1953
131. KDC, archief OMO, notulen OMO 13 juli 1953.
132. KDC, archief OMO, notulen OMO 13 juli 1953.
133. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief R.K. Centraal Bureau aan Van Oers, 12 juni 1953.
134. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief bisdom Breda aan Van Oers, 29 juli 1953.
135. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief leraren Dongen aan o.a. Van Oers, 27 juni 1953.
136. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, brief en reactie op 27 juni van schoolbestuur Oosterhout aan betrokken instanties, 30 juni 1953.
137. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 september 1953.
138. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 september 1953.
139. KDC, archief OMO, brief leraren aan schoolbestuur Dongen, november 1953.
140. Streekarchief Oosterhout, Archief gemeente Oosterhout, eerste memorandum van 'Ostraholtum', december 1946.
141. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 september 1953.
142. Archief Cambreur College Dongen, brief van Brouwers aan het bestuur van OMO, 6 november 1953.
143. KDC, archief OMO, brief leraren Dongen aan OMO, 17 november 1953 en Documentatie afdeling Dongen voor bestuur 'St. Bonaventura', maart 1955.
144. KDC, archief OMO, brief leraren Dongen aan OMO, 17 november 1953 en Documentatie afdeling Dongen voor bestuur 'St. Bonaventura', maart 1955.
145. KDC, archief OMO, brief leraren aan schoolbestuur Dongen, 17 november 1953.
146. KDC, archief OMO, brief leraren Dongen aan OMO, 17 november 1953
147. KDC, archief OMO, brief van A. Brouwers aan OMO, 27 november 1953 (deze brief bleek bij raadpleging op het KDC nog niet geopend te zijn en werd ter plekke door de archivaris geopend!).

148. KDC, archief OMO, notulen OMO 30 november 1953 en archief Cambreur College Dongen, brief bestuur OMO aan wnd. directeur en docenten, 16 december 1953.
149. Archief Cambreur College Dongen, brief Brouwers aan Op de Coul, 28 november 1953
150. KDC, archief OMO, brief en samenvatting gesprek Op de Coul met Van Oers en mgr. Dr. W. Koenraadt aan OMO, 20 november 1953.
151. Archief Cambreur College Dongen, brief van A. Brouwers aan mgr. Op de Coul, 6 november 1953.
152. KDC, archief OMO, notulen OMO 30 november 1953, en brief van OMO aan dr. A. de Waal, 1 december 1953, en brief OMO aan F. Op de Coul, 1 december 1953.
153. KDC, archief OMO, notulen OMO 30 november 1953, en brief van OMO aan dr. A. de Waal, 1 december 1953, en brief OMO aan F. Op de Coul, 1 december 1953.
154. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief broeder Salesius aan broeder Antoninus, 22 december 1953.
155. KDC, archief OMO, voorstel Mgr. F. Op de Coul, 29 december 1953.
156. KDC, archief OMO, notulen OMO 18 januari 1954.
157. KDC, archief OMO, notulen OMO 22 maart 1954.
158. Archief Cambreur College Dongen, brief Op de Coul aan Brouwers, 24 februari 1954.
159. Archief Mgr. Frencken College (MFC), Documentatie afdeling Dongen voor bestuur 'St. Bonaventura', maart 1955.
160. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief leraren Dongen aan Vicaris broeders van Huybergen, 19 maart 1954
161. E.A.J. Oudenhoven, *Van Schapendries naar Slotlaan* (Oosterhout, z.j.), 21.
162. Archief Mgr. Frencken College (MFC), Documentatie Oosterhout voor bestuur 'St. Bonaventura', maart 1955.
163. Archief Cambreur College Dongen, brief van de afdeling Dongen van Bonaventura aan het schoolbestuur in Oosterhout, 19 maart 1954.
164. Archief Cambreur College Dongen, brief van de afdeling Dongen van Bonaventura aan het schoolbestuur in Oosterhout, 6 mei 1954.
165. Archief Mgr. Frencken College (MFC), notulen schoolbestuur Oosterhout 9 april en 10 mei 1954.
166. KDC, archief OMO, brieven M. Reijnen aan OMO, 30 maart en 8 april 1954.
167. Archief Cambreur College Dongen, rapport van Brouwers omtrent de moeilijkheden rond het middelbaar onderwijs in de streek Dongen – Oosterhout.
168. Archief Mgr. Frencken College (MFC), notulen bestuursvergadering , 9 april 1954.
169. KDC, archief OMO, brief schoolbestuur Dongen aan OMO, 20 april 1954.
170. Archief Mgr. Frencken College (MFC), notulen schoolbestuur Oosterhout, 10 mei 1954.
171. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief van broeder Salesius aan r.k. Centraal Bureau, 13 mei 1954.
172. KDC, archief OMO, notulen OMO 28 juni 1954.
173. Archief Mgr. Frencken College (MFC), Documentatie afdeling Dongen voor bestuur 'St. Bonaventura', maart 1955.
174. Archief Mgr. Frencken College (MFC), Documentatie Oosterhout voor bestuur 'St. Bonaventura', maart 1955.
175. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief broeder Clemens aan broeder Antoninus, 30 maart 1955.
176. Archief Mgr. Frencken College (MFC), o.a. brief broeder Salesius aan broeder Antoninus, 25 juni 1954.
177. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief hbs te Valkenswaard aan broeder Antoninus, 26 oktober 1954.
178. Archief Mgr. Frencken College (MFC), brief broeder Salesius aan schoolhoofden in Breda, 17 maart 1954.
179. KDC, archief OMO, brief afdeling Dongen van 'St. Bonaventura' aan OMO, notulen OMO 4 juni 1954.
180. KDC, archief OMO, notulen OMO 23 januari 1956.
181. Jaarboek VWO-HAVO 1972 (Groningen 1971), B/87.
182. Oudenhoven, *Van Schapendries naar Slotlaan*, 23.
183. Oudenhoven, *Van Schapendries naar Slotlaan*, 29.
184. Oudenhoven, *Van Schapendries naar Slotlaan*, 36 en *Dagblad 'De Stem'*, 6 september 1960.
185. idem, blz. 45 en Jaarboek VWO-HAVO 1972, B/223.
186. Archief Mgr. Frencken College (MFC), Herdenkingsboekje, *Mgr. Frencken College Oosterhout 10 jaar*, 28.
187. Archief Cambreur College, Jaarverslagen over de jaren 1953-1964.
188. Archief Mgr. Frencken College (MFC), '*Mgr. Frencken College Oosterhout 1953-1978*', 4 en 5.